

MIES KAVERIKSI
MIESKAVERITOIMINNAN MERKITYS ÄITIEN
KERTOMANA

Maija Kainulainen E37nsos ja

Kaisa Kolkka E38sos

Opinnäytetyö, Kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Maija Kainulainen & Kaisa Kolkka. Mies kaveriksi. Mieskaveritoiminnan merkitys äitien kertomana. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki, kevät 2017. 59 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys mieskaveritoiminnalla on ollut toiminnassa mukana oleville lapsille ja äideille. Tähän liittyen tavoitteena oli myös selvittää syitä toimintaan hakeutumisen taustalla. Toiminnan toteutumista ja sujuvuutta käytännön tasolla pyrittiin kartoittamaan. Tavoitteena oli myös saada selville toiminnan mahdollisia kehittämistarpeita. Opinnäytetyön aihe on muotoutunut yhteistyössä Kuopion Ensikotiyhdistys ry:n kanssa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat mieskaveritoiminnassa mukana olevien lasten äidit. Aineisto kerättiin haastattelemalla äitejä, ja tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Analysointimenetelmänä olemme käyttäneet aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen mukaan mieskaveritoiminnalla on perheille monenlaisia merkityksiä. Tärkeäksi koettiin miehen läsnäolo ja miehen mallin tarjoaminen lapselle. Mieskaverin merkitys luotettavana aikuisena lapsen elämässä nähtiin myös tärkeäksi. Mieskaverin ja lapsen sekä äidin välille oli syntynyt luottamuksellinen suhde. Mieskaveritoiminnan nähtiin tuovan lapsen elämään monipuolista ja myönteistä sisältöä. Toiminnalla on merkitys myös äidin voimavaroja tukevana tekijänä erityisesti silloin, kun perheeltä puuttuvat muut tukiverkostot. Mieskaveritoiminnalta toivottiin jatkuvuutta myös muuttuvissa elämäntilanteissa.

Johtopäätöksenä voitiin todeta, että mieskaveritoiminta rikastuttaa lapsen elämää, tuo siihen uudenlaista sisältöä sekä vaikuttaa myönteisesti lapsen elämään ja kehitykseen. Tutkimuksen mukaan mieskaveritoiminta lisää lapsen luottamusta itseensä ja muihin ihmisiin antaen valmiuksia pärjätä elämässä. Mieskaveritoiminta voidaan nähdä perheitä tukevana ennaltaehkäisevänä toimintana, jonka avulla voidaan mahdollisesti säästyä raskeammilta tukitoimilta. Mieskaveritoiminnan kehittämistarpeita tutkimuksessamme ei juuri noussut esille, joten voidaan todeta, että mieskaveritoiminta ja sen organisointi on ollut onnistunutta.

Asiasanat: mieskaveritoiminta, vanhemmuus, yksinhuoltajuus, isättömyys, isän merkitys

ABSTRACT

Maija Kainulainen & Kaisa Kolkka. The meaning male friend activity told by mothers. Pieksämäki, spring 2017. 59 p., 2 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to find out what male friend activity has meant for the children and mothers. In this context the aim was also to find out the reasons behind applying for the activity. The goal was to learn the execution and functionality of the activity in practice. Our target was to find out if there were any needs to develop the activity in the future. The subject of the thesis was found in collaboration with Kuopion Ensisikotiyhdistys Association.

The research was carried out with a qualitative method. The target group of the research was the mothers whose children had a male friend. The material was collected by interviewing the mothers, and the research method was a semi-structured interview. The material was analyzed by data based content analysis.

The results showed that the male friend activity had various meanings for the families. The presence of a man and a man as a role model for the child was seen as important. Also the presence of another reliable adult mattered to the mothers. The relationship between a male friend and a child and a mother had developed confidentiality. The male friend activity had brought versatile and positive content to the child's life. It was also meaningful in terms of supporting mothers' personal resources. The mothers expected continuity from the activity despite the possibly changing situations.

The conclusion is that the male friend activity enriches the child's life, brings new content to it and it has a positive influence to the child's life and development. According to our research the male friend activity increases the child's self-confidence and also confidence in other people giving the capacity to deal with life. The male friend activity can be seen as a family supporting and preventative activity, which makes it possible to avoid heavier support. There couldn't be found development needs in our research, so it can be said that the male friend activity and its organization has been successful.

Key words: male friend activity, parenthood, single parenthood, fatherlessness, the meaning of a father

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PERHE JA VANHEMPI LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA	7
2.1	Perhe ja vanhemman monet roolit	7
2.2	Kiintymyssuhteesta eväät turvalliseen kasvuun	9
2.3	Yksinhuoltajuuden merkitys lapselle ja perheelle	12
3	ISÄ LAPSEN ELÄMÄSSÄ	17
3.1	Isyyden määritelmä ja muutos	17
3.2	Isän merkitys	19
3.3	Isättömyyden merkitys ja vaikutukset lapseen	22
4	MIESKAVERITOIMINTA	27
4.1	Mieskaveritoiminnan tarkoitus	27
4.2	Hakuprosessi mieskaverin saamiseksi	28
4.3	Mieskaveritoiminta vapaaehtoistoimintana	29
4.4	Aikaisemmat tutkimukset	30
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
5.1	Tutkimuksen tavoitteet ja laadullinen tutkimus	31
5.2	Aineiston keruu	32
5.3	Aineiston analysointi	34
6	TULOKSET	36
6.1	Mieskaveritoiminnan merkitys perheille	36
6.2	Mieskaverin ja lapsen tapaamisten toteutuminen sekä äidin ja mieskaverin yhteistyö	38
6.3	Toiminta yleisesti ja kehittämistarpeet	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	41
8	POHDINTA	45

8.1	Tutkimusprosessin arviointi	45
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	46
8.3	Ammatillinen kasvu	48
8.4	Jatkotutkimusideat ja opinnäytetyön hyödyntäminen tulevaisuudessa	50
LÄHTEET		51
LIITTEET		56
Liite 1. Kirje äideille		56
Liite 2. Haastattelukysymykset		57

1 JOHDANTO

Yksinhuoltaja. Sana, jonka kaiku on usein negatiivinen. Julkisuudessa maalattu kuva yksinhuoltajaperheistä on yleensä hyvin stereotyyppinen. Ongelmat ja lasten heikompi hyvinvointi liitetään useimmin yksinhuoltajaperheisiin kuin kahden vanhemman perheisiin. (Forssén, Haataja & Hakovirta 2009, 11.) On totta, että yksinhuoltajuus voi tuoda mukanaan haasteita ja ongelmia. Perheen taloudellinen tilanne usein heikentyy, mikä heijastuu myös lasten elämään. Yhden vanhemman voimavarat joutuvat koetukselle arjen haasteissa ja lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Yksinhuoltajuus voidaan kuitenkin nähdä myös voimavarana ja positiivisena asiana. Se antaa vanhemmalle mahdollisuuden keskittyä täysipainoisesti lapsiin sekä noudattaa kasvatuksessa omia näkemyksiä. (Broberg & Tähtinen 2009, 157.)

Yhden vanhemman perheistä suurin osa on äidin ja lapsen tai lasten muodostamia perheitä (Tilastokeskus 2016). Samalla kun yksinhuoltajien määrä kasvaa, myös isättömien lasten määrä kasvaa tasaisesti. Olipa isättömyyden taustalla mikä syy tahansa, sen vaikutukset lapseen ja hänen identiteettinsä rakentumiseen voivat olla moninaiset (Huttunen 2013). Isättömien lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin on syntynyt mieskaveritoiminta.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mieskaveritoiminnan merkitystä lapsille ja äideille. Tavoitteena on selvittää myös, kuinka mieskaverin ja lapsen tapaamiset ovat käytännössä toteutuneet ja millaista yhteistyö mieskavereiden ja perheiden välillä on ollut. Myös toiminnan mahdollisia kehittämistarpeita on kartoitettu. Tutkimusta varten on haastateltu mieskaveritoiminnassa mukana olevia äitejä. Tavoitteena on saada kuuluviin lasten ja perheiden ääni. Mieskaveritoiminta voidaan nähdä merkittävänä lasten ja perheiden hyvinvointia tukevana toimintana. Toiveena on, että opinnäytetyö osaltaan edistää mieskaveritoiminnan näkyvyyttä. Samalla esiin nousevat toiminnan taustalla olevien lapsiperheiden tarpeet. Resurssipula uhkaa monia eri palveluita, ja tarpeen ja toiminnan näkyväksi tekemisellä voidaan toivottavasti vaikuttaa myös toiminnan jatkuvuuteen.

2 PERHE JA VANHEMPI LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA

2.1 Perhe ja vanhemman monet roolit

Käsityksemme perheestä ja sille antamamme merkitykset ovat muuttuneet aikojen saatossa. Perinteisesti käsitys perheestä on muodostunut heteroseksuaalisen ydinperheen ympärille, mutta sen rinnalle on tullut yksinhuoltajaperheitä ja uuden kumppanin löytämisen myötä uusioperheitä. Perheen vanhemmat voivat myös olla samaa sukupuolta. Lisäksi tänä päivänä yhä yleisempiä ovat monikulttuuriset perheet. (Nätkin 2003, 37; Väestöliitto 2007, 4.) Perheiden moninaisuus tulee esille myös Kirsi Laakkosen (2010) tekemässä tutkimuksessa, jossa hän on selvittänyt vanhempien käsityksiä perheestä ja vanhemmuudesta. Vaikka tutkimukseen osallistuneet vanhemmat tunnistavat erilaiset perhemuodot hyvin, varsinainen perheen määrittely koetaan vaikeana. Perheeseen liitetään kuitenkin tiettyjä yhtäläisiä ominaisuuksia, kuten yhteenkuuluvuutta, toisesta huolehtimista ja yhdessä asumista. (Laakkonen 2010, 67.) Erilaisia perheitä voidaan nähdä yhdistävän myös tarve saada tukea ja arvostusta ympäröivältä yhteiskunnalta (Väestöliitto 2007, 4).

Perhe on yksilön hyvinvoinnin ja tasapainoisen elämän lähtökohta (Väestöliitto 2007, 3). Perhe koetaan hyvin tärkeäksi, ja se luo puitteet koko elämälle. Perhettä arvostetaan, vaikka elämä perheessä olisikin välillä raskasta ja kiireistä. (Laakkonen 2010, 69.) Perheiden hyvinvoinnin turvaaminen ja voimavarojen tukeminen on yhteiskunnan tehtävä, jolla voidaan ennaltaehkäistä lasten ja perheiden ongelmia (Väestöliitto 2007, 5).

Vanhemmaksi tuleminen on suuri, tunteita herättävä elämänmuutos, joka tuo mukanaan monenlaisia haasteita. Lapsen syntymä on eräänlainen kriisi, jonka aikana totutellaan uusiin rooleihin vanhempana. Raskausaikana muodostuneiden odotusten ja todellisuuden ristiriita vaatii vanhemmalta sopeutumista. (Kaimola 2005, 14; Sinkkonen 2003, 8–9.) Muutos on suuri etenkin ensimmäisen lapsen kohdalla (Väestöliitto 2007, 4). Samoin, kuin lapsen henkinen kasvu jatkuu läpi lapsuuden ja nuoruuden, myös vanhemmuuteen kasvetaan ajan myötä. Vanhemman ja lapsen välinen suhde ei siis ole staattinen, vaan muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. (Kaimola 2005, 14; Sinkkonen 2003, 34.) Vanhemman on

sitouduttava tehtäväänsä olla lapsen rinnalla eri kehitysvaiheissa ja hyväksyttävä lapsen yksilöllinen persoonallisuus ja temperamentti (Kaimola 2005, 14–15).

Lastensuojelulain mukaan ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Vanhemman tai huoltajan keskeisimpänä tehtävänä on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. (Lastensuojelulaki 2007.) Tehtävä on vaativa, ja lapsen hyvinvointi muodostuu monista eri tekijöistä. Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta korostetaan lapsen yksilöllisyyden ja toiveiden huomioimista. Huolenpidossa on huomioitava lapsen kehitystaso. Lapselle tulee tarjota hellyyttä ja turvaa, ja kaikki väkivalta tai kaltoinkohtelu on kielletty. Vanhemman ja huoltajan tehtävänä on tukea lasta kasvussaan aikuisuuteen. Lapsen huoltajuus määräytyy lähtökohtaisesti avioliiton perusteella, jolloin molemmista vanhemmista tulee automaattisesti lapsen huoltajia, jos he ovat lapsen syntyessä keskenään avioliitossa. Muussa tapauksessa huoltajuus tulee ainoastaan äidille. Mikäli vanhemmat menevät lapsen syntymän jälkeen naimisiin, saa myös toinen vanhempi huoltajuuden. Huoltajuudesta voidaan päättää myös vanhempien yhteisellä sopimuksella tai tuomioistuimessa. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Vanhemmuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista, ja yksi niistä on vanhemmuuden roolikartta. Se on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämä työkalu, jonka tarkoituksena on helpottaa vanhemmuuden hahmottamista. Roolikartta koostuu viidestä pääroolista, joista kullakin on kuudesta yhdeksään alaroolia. *Elämän opettajana* vanhempi nimensä mukaisesti opettaa lapselle moninaisia elämässä ja sosiaalisissa suhteissa tarvittavia taitoja. Vanhempi toimii esimerkkinä näyttäen, mikä on oikein ja väärin. *Ihmissuhdeosaajana* vanhempi keskustelee, kuuntelee ja vaalii perheenjäsenten välisiä ihmissuhteita. Vanhempi auttaa lasta käsittelemään ristiriitoja, opettaa anteeksiantamista ja -pyytämistä sekä osoittaa lapselle, että erilaiset tunteet ovat hyväksytyjä. Vanhempi tukee lapsen itsenäisyyttä ja osoittaa lapselle tasapuolisuutta. *Rakkauden antajan* roolissa vanhemman tehtävänä on antaa hellyyttä, lohduttaa ja suojella lasta sekä myötäelää lapsen tunteita. Vanhempi hyväksyy lapsen omana itsenään ja näkee lapsen myönteisessä valossa. Myös vanhemman antama esimerkki itsensä rakastamisesta on tärkeä. *Rajojen asettajana* vanhempi turvaa lapsen fyysisen koskemattomuuden. Turvalliseen ympäristöön liittyy myös säännöistä ja sopimuksista kiinni pitäminen. Vanhemman tulee sanoa

lapselle ”ei”, mutta samalla asetettava rajat myös itselleen. Myös lapsen vuorokausirytmistä huolehtiminen on vanhemman tärkeä tehtävä. *Huoltajan roolissa* vanhempi huolehtii lapsen ravinnosta, puhtaudesta, virikkeistä ja levosta. Vanhempi kantaa vastuun rahankäytöstä ja hoitaa, kun lapsi sairastuu. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a.)

Mitä vanhemmat ja lapsen ajattelevat siitä, mikä on vanhemman tärkein tehtävä? Henna Rautio (2014) on tutkinut 4. ja 8. luokkalaisten lasten ja nuorten ajatuksia hyvästä vanhemmuudesta ja peilannut tuloksia vanhemmuuden roolikarttaan. Lapsuudessa ja nuoruudessa eri roolien merkitykset vaihtelevat ikäkausien mukaan. Tutkimuksen mukaan lapsille on ennen kaikkea tärkeää, että vanhempi on vastuunsa tunteva ja kantava aikuinen. Tämä suo lapselle mahdollisuuden olla rauhassa lapsi. (Rautio 2014, 58.) Samankaltaiset arvot näkyvät myös vanhempien vastauksissa. He kokevat, että vanhemmuus on ensisijaisesti kokonaisvaltaista vastuuta lapsen hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä. Vanhemmat kokevat, että heidän tuellaan lapsesta voi kasvaa ”kunnon ihminen”. (Laakkonen 2010, 58–59.) Kasvattaminen nähdään myös olennaisena osana vanhemmuutta ja nimenomaan vanhemman, ei esimerkiksi koulun, velvollisuutena. Vanhemman avulla lapsi oppii tapoja olla ja toimia sekä erottamaan oikean ja väärän. Vanhempi toimii hyvänä esimerkkinä ja välittää lapselle tärkeiksi kokemiaan arvoja. (Laakkonen 2007, 61–63.) Sekä vanhempien että lasten mielestä on tärkeää, että lapselle asetetaan rajoja ja opetetaan vastuunkantoa (Laakkonen 2007, 62; Rautio 2014, 58.) Lasten ja vanhempien mielikuvissa hyvästä vanhemmuudesta toistuvat siis vanhemmuuden roolikartassa kuvatut ominaisuudet.

2.2 Kiintymyssuhteesta eväät turvalliseen kasvuun

Syntymän jälkeen lapsen elämää määrittää suuri tarvitsevuus vanhempia kohtaan (Kaimola 2005, 12). John Bowlbyn ja Mary Ainsworthin luoman kiintymyssuhdeteorian mukaan pienellä vauvalla on synnynnäinen tarve kiinnittyä häntä hoivaavaan henkilöön. Lapsen ja vanhemman tai muun läheisen henkilön välisen kiintymyksen pohjana on pysyvä ja jatkuva suhde. Kiintymystä määrittää se, että se kohdistuu tiettyyn henkilöön ja sen tavoitteena on pitää yhteyttä tähän toiseen ihmiseen. Kiintymyssuhteella on lapselle suuri emotionaalinen merkitys, ja erossaolo kiintymyksen kohteesta synnyttää ahdistusta.

Lapsen tavoitteena on saavuttaa turvaa, mielihyvää ja lohtua. (Hughes 2011, 19.) Pohjimiltaan tässä on kyse eloonjäämisestä. Vauva tarvitsee elämänsä alkutaipaleella jonkun, joka ruokkii häntä ja huolehtii hänestä. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 119; Sinkkonen 1998, 101–102, 109.) Kiintymyssuhde nähdään nimenomaan lapsen suhteena vanhempaan, ei toisinpäin. Lapsi ei ole olemassa vanhempaansa varten, vaan vanhempi hakee tarvitsemansa tuen muilta aikuisilta. (Hughes 2011, 25.)

Kiintymyssuhde muodostuu huolimatta siitä, millainen hoivaaja lapsella on. Sen sijaan kiintymyssuhteen laatu ja sen vaikutukset lapsen myöhemmälle elämälle riippuvat siitä, millaista hoivaa vauva saa. (Sinkkonen 1998, 101–102, 109.) Kiintymyssuhteen muodostuminen vaikuttaa lapsen kehitykseen monin tavoin. Turvallisella kiintymyssuhteella on myönteistä vaikutusta muun muassa lapsen itseluottamukseen ja lannistumattomuuteen. Se tukee lapsen ongelmanratkaisukykyä ja älyllistä kehitystä sekä sosiaalisia taitoja ja kykyä tuntea empatiaa. (Hughes 2011, 20.)

Lapsuus on merkityksellistä aikaa minäkuvan ja itsetunnon synnyn kannalta. Ne muodostuvat suhteessa ympäristöön, kun lapsi peilaa itseään muihin ihmisiin ja niiden kehittyminen jatkuu läpi lapsuuden ja nuoruuden. Lapsi saa ensimmäisen käsityksen itsestään ja ympäröivästä maailmasta vanhempiensa ja perheensä kautta. Itsetunnon kehittymisen kannalta on välttämätöntä, että lapsi kokee tulevansa rakastetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään, ilman ehtoja. (Kaimola 2005, 12; Sinkkonen 2003, 35, 68). Positiivinen minäk kuva syntyy myönteisessä vuorovaikutusilmapiirissä, ja vanhemmilta saatu tuki ja turva edesauttavat lapsen terveen ja joustavan itsetunnon syntyä. Tärkeää on myös tunnistaa ja hyväksyä lapsen erillisyys ja erityisyys. Lapselle syntyy luottamus itseen ja muihin ja siten parhaat edellytykset elämään. Yksittäiset negatiiviset kokemukset vuorovaikutussuhteessa eivät vaikuta itsetuntoon, mutta toistuvina ovat omiaan heikentämään sitä. Minäkuvan ja itsetunnon kannalta on myös haitallisempaa, mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsi jää vaille kaipaamansa hyväksyntää ja myönteistä palautetta. Negatiivinen palaute vaikuttaa vuorovaikutussuhteisiin ja vaikeuttaa esimerkiksi avun hakemista. Toimivalla ja lasta tukevalla tunnevuorovaikutuksella on kauaskantoisia vaikutuksia, sillä se antaa valmiuksia selvittää psyykettä kuormittavista tilanteista myös aikuisena. Näin koko elämään vaikuttavat perusturvallisuus ja -luottamus muotoutuvat jo lapsuudessa. (Kaimola 2005, 11–17.)

Vanhemman tehtävänä on ottaa vastaan lapsessa heräviä tunteita. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii tunnistamaan omia tunteitaan sekä säätelemään ja hallitsemaan niitä. Vanhemman tulee eläytyä lapsen tunteisiin ja myötätuntoisella lähestymistavalla auttaa lasta käsittelemään kohtaamiaan tunteita ja stressiä. On tärkeää muistaa, että kohdatessaan voimakkaitakin tunteita lapsi kaipaa vanhemman läheisyyttä. Syliin ottaminen luo turvallisuuden tunnetta ja alentaa stressihormonia, mikä suojaa lapsen kehittyviä aivoja. (Kaimola 2005, 13; Sinkkonen 2003, 10–11.) Tämä sanaton viestintä on tärkeää myös aikuisuudessa. Jos lapsi jää vaille läheisyyttä ja myönteisiä viestejä vanhemmaltaan, hän voi kokea pettymystä, riittämättömyyttä, masennusta ja häpeää. Pahimmillaan lapsi vetäytyy kokonaan vuorovaikutuksesta. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ongelmat voivat näkyä ihmissuhteisiin sitoutumisen ongelmina siinä vaiheessa, kun lapsi on aikuinen (Kaimola 2005, 13–14.) Samalla on tunnistettava, että myös lapsi herättää vanhemmassa tunteita, jotka voivat olla kielteisiäkin. Onkin tärkeää, että vanhempi kykenee jakamaan kaikenlaisia tunteita lapsen kanssa. Kielteisiä tunteita ei ole syytä piilottaa lapselta, koska lapsi aistii herkästi, sanattomien viestien kautta, vanhemman tunnetiloja. Sen sijaan vanhemman kautta lapsi voi nähdä, että kielteisetkin tunteet kuuluvat elämään ja ihmissuhteisiin, mutta niistä ei saa seurata esimerkiksi hylkäämistä tai väkivaltaa. Turvallisesti kiintynyt lapsi voi olla varma omasta merkityksestään vanhemmalle, eivätkä negatiivisetkaan tunteet riko lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Hughes 2011, 24–25; Kaimola 2005, 13; Sinkkonen 2003, 9–10, 54.)

Ritva Nätkin (2003) on pohtinut *lapsen hyvän* käsitettä ja todennut, että määrittelyä on vaikea tehdä täysin yksiselitteisesti. Lapsen hyvinvointia edistävinä tekijöinä on nähty olevan esimerkiksi jatkuvuus ja pysyvyys, turvallisuus, rakkaus ja hoiva sekä suojelu. Myös esimerkiksi terveys ja ravinto voidaan sisällyttää lapsen hyvään. Tänä päivänä lapsen hyvinvointia tukevat asiat nähdään ennen kaikkea lapsen oikeuksina, ja niissä korostuu ihmisten välisen vuorovaikutuksen laatu. Kiintymyssuhteen muodostuminen sekä lapsen osallisuus ja toimijuus ovat oleellinen osa lapsen hyvinvointia. (Nätkin 2003, 37–38.) Jari Sinkkonen (2003) korostaa lapsen tarvitsevan rutiineja ja rauhallista arkea sekä ajoittain vanhempien jakamatonta huomiota (Sinkkonen 2003, 35).

Vanhemmuus koettelee jaksamista, minkä vuoksi vanhempi tarvitsee tukea kumppaniltaan ja muilta läheisiltään. Vanhempien keskinäisellä suhteella ja hyvinvoinnilla onkin suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille. Vanhemman suhtautuminen omaan elämäänsä ja

parisuhteeseen heijastuu lapseen, ja tyytyväisyydentunne luo myös lapselle turvaa. Vanhempi voi kuitenkin kokea riittämättömyyden ja jaksamattomuuden tunteita ja olla epävarma omasta selviämisestään. Hän käsittelee oman lapsen syntymän myötä myös omia lapsuusvuosien kokemuksiaan ja suhdetta omiin vanhempiinsa. Mahdolliset käsittelemättömät vaikeudet tai traumat tulevat näkyviksi aikuisuuden perheessä tai parisuhteessa aiheuttaen jälleen esimerkiksi vuorovaikutuksen ongelmia. Kielteisistä tunteista voi olla vaikea puhua jopa omalle kumppanille, ja ne voivat aiheuttaa häpeää ja hämmennystä. (Kaimola 2005, 14–16.) Kaikilla ei myöskään ole tarvittavaa tukiverkostoa ympärillään (Rautio 2014, 62). Tästä voi seurata, että vanhemmalla ei ole henkisen ja fyysisen kuorituksen vuoksi voimavaroja vastata lapsen moninaisiin tarpeisiin, vaikka tämä olisi lapsen tasapainoisen kehityksen edellytys (Kaimola 2005, 15). Oikea-aikainen avunsaaminen onkin ensiarvoisen tärkeää koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Lapsiperheiden tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen vaatiikin monialaista yhteistyötä. Myös vanhempien tulisi muistaa, että pitämällä huolta omasta hyvinvoinnistaan ja parisuhteestaan he auttavat parhaiten myös lasta (Kaimola 2005, 15). Raution tutkimus osoittaa, että myös lapset toivovat vanhemman pitävän huolta itsestään (Rautio 2014, 58).

Vaikka vanhemmuuteen liittyy monenlaisia vaatimuksia, eivät lapset ja nuoretkaan odota vanhemman olevan täydellinen (Rautio 2014, 58). Puhutaan riittävän hyvästä vanhemmuudesta, johon kuuluu myös epätäydellisyyttä, uupumusta ja kaikenlaisten tunteiden kirjo. Riittävän hyvä vanhempi tunnistaa, että ristiriidat ovat osa elämää, mutta pyrkii vastavuoroiseen, turvalliseen ja lasta tukevaan vuorovaikutukseen ja tunneilmapiiriin, jossa lapsi voi kokea olevansa ihailtu ja rakastettu. (Juvakka 2005, 21; Kaimola 2005, 15.)

2.3 Yksinhuoltajuuden merkitys lapselle ja perheelle

Yksinhuoltajuudella tarkoitetaan perhettä, johon kuuluu yhden vanhemman lisäksi yksi tai useampi alle 18-vuotias lapsi. Vuosittain 7-8 % lapsista syntyy yhden vanhemman perheeseen. (Haataja 2009a, 46, 49.) Yksinhuoltajaperheiden määrä kasvoi tasaisesti 2000-luvulle tultaessa, minkä jälkeen määrä on pysynyt tasaisena. Yksinhuoltajaperheitä oli vuonna 2014 120 000. (Väestöliitto i.a.) Vielä 100 vuotta sitten yksinhuoltajuus ei ollut tietoisien valinnan seurausta, vaan johtui puolison kuolemasta tai lapsen syntymästä

avioliiton ulkopuolella. Tänä päivänä yksinhuoltajuuteen päättyy yhä useampi omasta tahdostaan. Useimmiten taustalla on avo- tai avioero ja lapsia myös adoptoidaan yksin. Edelleen osa lapsista syntyy parisuhteen ulkopuolella ja osassa yksinhuoltajaperheitä toinen vanhempi on jäänyt leskeksi. (Rantalaiho 2009, 43.)

Yksinhuoltajista enemmistö on naisia ja yhteiskunnallisessa keskustelussa yksinhuoltajuus liitetäänkin vahvasti äitiyteen (Haataja 2009a, 53; Rantalaiho 2009, 43; Kröger 2009, 170). Yksinhuoltajaisien määrä on myös kasvanut, mutta heitä on yhä vähemmän kuin äitejä (Haataja 2009a, 53). Vuonna 2015 äidin ja lasten muodostamia perheitä oli 10,2 % kaikista perheistä, kun isien ja lasten muodostamien perheiden osuus tästä oli vajaa viidennes (Tilastokeskus 2016).

Ajatus ydinperheestä ainoana normaalina perheen mallina on ollut pitkään vahvoilla, ja yksinhuoltajuuteen liittyvässä julkisessa keskustelussa on näkynyt huoli yksinhuoltajaperheissä elävistä lapsista (Hakovirta, Salin & Haataja 2016, 281; Kröger 2009, 170). Yksinhuoltajien asemaa yhteiskunnassa on osaltaan edistetty lainsäädännön keinoin, kun vuonna 1922 säädettiin laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista ja viisitoista vuotta myöhemmin äitiysavustuslaki. Tämän jälkeen yksinhuoltajuudesta on tullut yhä hyväksyttävämpää, eikä yksinhuoltajan vanhemmuutta nähdä vähempiarvoisena kuin vanhemmuutta niissä perheissä, joissa on molemmat vanhemmat. (Hakovirta ym. 2016, 270.) Piironen (2011) on tutkinut yksin lapsensa saaneiden äitien kohtaamia asenteita ja havainnut olevan sekä myönteistä että kielteistä suhtautumista. Yhtäältä äitejä on kannustettu ja heidän rohkeuttaan arvostettu, toisaalta on ilmennyt huolta isättömyyden vaikutuksista lapseen ja äidin jaksamisesta. (Piironen 2011, 69–70.) Suomalaisten suhtautumista yksinhuoltajuuteen tutkineiden Mia Hakovirran, Milla Salinin ja Anita Haatajan (2016) mukaan asenteet yksinhuoltajia kohtaan ovat kuitenkin muuttuneet 2000-luvulla myönteisemmiksi, ja yhä useampi uskoo yksinhuoltajan kykyyn kasvattaa lastaan. Tutkimuksen mukaan naiset suhtautuvat miehiä myönteisemmin yksinhuoltajuuteen, mikä voi johtua siitä, että suurin osa yksinhuoltajista on naisia. Myönteisiä asenteita on havaittavissa myös erityisesti nuorempien vastaajien kohdalla. Kaikista myönteisimmin yksinhuoltajiin lapsen kasvattajina suhtautuvat eronneet, lesket ja yksin asuvat. He pystyvät samaistumaan yksinhuoltajan asemaan paremmin kuin parisuhteessa elävät, joiden suhtautuminen on kielteisempää. (Hakovirta ym. 2016, 277, 279, 282.)

Mari Broberg & Juhani Tähtinen (2009) ovat tutkineet vuonna 2002 keräämänsä aineiston pohjalta yksinhuoltajaperheiden hyvinvointia verrattuna uusperheisiin ja kahden vanhemman perheisiin. Heidän mukaansa yksinhuoltajaperheissä voidaan ja pärjätään yhtä hyvin kuin muissa perheissä, vaikkakin on huomioitava, että yksinhuoltajuudella voi olla vaikutuksia perheen voimavaroihin. (Broberg & Tähtinen 2009, 160–161, 169.) Tutkimuksen mukaan vanhemmuus koetaan yksinhuoltajaperheissä jonkin verran vaativampana kuin muissa perheissä, vaikka osalle vastaajista yksinhuoltajuus näyttäytyykin myönteisenä ja perheen voimavaroja tukevana asiana. On silti tärkeä ymmärtää, että yksinhuoltajan kokemukseen vanhemmuudestaan vaikuttavat monet tekijät. Lasten lukumäärällä sekä lapsen ja muualla asuvan vanhemman suhteen laadulla on vaikutusta yksinhuoltajan jaksamiseen. Siten esimerkiksi leskeksi jääneille yksinhuoltajuus on rankempaa kuin eronneille, jotka mahdollisesti saavat apua etävanhemmalta. (Broberg & Tähtinen 2009, 157, 165, 167.) Yksinhuoltajaperheissä vanhemmuuden ylläpito saattaa olla haastavampaa myös siksi, koska vanhemman ja lapsen välinen suhde voi muodostua tasa-arvoiseksi. Hyvän vanhemmuuden kannalta on kuitenkin oleellista, että sukupolvien välillä on selkeä ero, eikä lapsi ole tasa-arvoinen äidin tai isän kanssa. Lapsen oikeuksiin kuuluu saada olla lapsi myös yksinhuoltajaperheessä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 115.)

Brobergin ja Tähtisen tutkimuksesta käy ilmi, että vanhemman oma kokemus yksinhuoltajuudestaan heijastuu vanhemmuuteen ja koko perheen toimivuuteen (Broberg & Tähtinen 2009, 165). Piironen (2011) on havainnut samaa tutkiessaan yksin lapsensa saaneiden äitien kokemuksia yksinhuoltajuudestaan. Hänen tutkimukseensa osallistuneista äideistä ne, jotka ovat tulleet yksinhuoltajiksi omien valintojensa seurauksena, eivät koe yksinhuoltajuutta ongelmana. He ovat tyytyväisiä perheen elämään ja uskovat kykenevänsä tarjoamaan lapselle kaiken tarvittavan. He eivät kaipaa lapselle isää. Äitien, jotka ovat tulleet yksinhuoltajiksi vastoin tahtoaan, on sen sijaan vaikea hyväksyä yksinhuoltajuuttaan. Näillä äideillä on vahvana toive osallistuvasta isästä sekä parisuhteesta. (Piironen 2011, 70–71.)

Isyyttä ja isättömyyttä tutkineen Jouko Huttusen mukaan yksinhuoltajuus voi altistaa äitejä jaksamattomuudelle ja uupumiselle (Huttunen 2013). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos on Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantamana tutkinut lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syitä, taustaa, palveluita ja kustannuksia. Tutkimuksen tiimoilta toteutetun HuosTa-hankkeen raportista käy ilmi, että kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista

noin kolmannes on kokenut vanhempiensa eron. Vuodesta 2006 tällaisten lasten määrä on koko ajan tasaisesti kasvanut. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 53.) Kasvava luku herättää huolen perheiden tuen tarpeen tunnistamisesta ja oikea-aikaisen, perheen tarpeita vastaavan tuen saamisesta.

Yksinhuoltajaäidit ovat keskimäärin matalammin koulutettuja kuin puolisonsa kanssa huoltajuuden jakavat äidit. Yksinhuoltajaäitien keskuudessa on lisäksi enemmän työttömyyttä, myös pitkäaikaistyöttömyyttä, ja he ovat useammin opiskelijoita. Avoliittojen yleistyisestä on seurannut, että yksinhuoltajiksi tullaan eron myötä yhä nuorempina, mikä näkyy vanhemman matalassa koulutus- ja siten myös tulotasossa. (Haataja 2009b, 112–114.) Broberg ja Tähtinen havaitsivat tutkimuksessaan, että perheiden taloudellinen tilanne heijastuu myös perheiden hyvinvointiin (Broberg & Tähtinen 2009, 165). Kuitenkaan vaativatkaan ulkoiset olosuhteet eivät näytä horjuttavan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tutkimukseen osallistuneista yksinhuoltajista 80 % kokee lapset perheelle erittäin tärkeinä, kun taas kahden huoltajan perheissä vastaava luku oli 50 %. (Broberg & Tähtinen 2009, 163.)

Yksinhuoltajaperheessä kasvavan lapsen kannalta on merkityksellistä, että hän saa pitää mielessä molemmat vanhempansa. Varsinkin riitaisen eron seurauksena toinen vanhempi voi ikään kuin unohtua tai hänestä ei saa puhua. Lapselle on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää saada luoda mielikuvia myös toisesta vanhemmasta, vaikka lapsella ei olisikaan hänen minkäänlaista kontaktia. (Sinkkonen 2008, 60–61.) Myös lailla pyritään turvaamaan lapsen oikeus yhteydenpitoon ja tapaamisiin sen vanhemman kanssa, jonka luona hän ei asu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983).

Yksinhuoltaja vastaa lapsen kasvatuksesta ja hoidosta yksin (Hakovirta ym. 2016, 271). Lapsen ja perheen tarpeisiin vastaaminen sekä kaikkien velvollisuuksien ja vastuiden hoitaminen voi sen vuoksi olla haasteellista (Broberg & Tähtinen 2009, 157). Läheisten muodostama tukiverkosto on monelle yksinhuoltajalle välttämätön (Piironen 2011, 73). Nätkinin (2003) sekä Brobergin ja Tähtisen (2009) mukaan lapsen ja perheiden hyvinvointi sekä vanhemmuus eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti vaarannu yksinhuoltajuuden vuoksi (Broberg & Tähtinen 2009, 169; Nätkin 2003, 38). Nähdään, että yksinhuoltajaperheiden erilaisilla tavoilla olla ja elää ei ole niin paljon haitallisia vaikutuksia lapseen kuin yksinhuoltajuuden vuoksi leimatuksi tulemisella tai sen aiheuttamalla häpeäntunteella (Nätkin

2003, 30). Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että myös yksinhuoltajaperheessä kasvava lapsi voi kokea itsensä hyväksytyksi. Yhteiskunnan ja lähiyhteisön myönteisen suhtautumisen kautta lapsi saa kokemuksen yhdenvertaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta. (Hakovirta ym. 2016, 282.)

3 ISÄ LAPSEN ELÄMÄSSÄ

3.1 Isyyden määritelmä ja muutos

Isyyttä voidaan määritellä hyvin monin eri tavoin riippuen isien elämäntilanteista tai historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista. Voidaan kuitenkin todeta, että ennen kaikkea isyys on isän suhde lapseen. (Kolehmainen & Aalto 2004, 10–11.) Huttunen (2001) on jaotellut isyyden neljään eri muotoon; *biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen*. Biologinen isä on mies, joka on hedelmöittänyt lapsen äidin. Tällöin lapsen ja isän välillä on biologinen, perinnöllinen suhde. Lapsen elämään tällä on suuri merkitys, vaikka isä ei koskaan olisikaan läsnä hänen elämässään, eikä lapsi tietäisi isästään mitään. Isyys määritellään usein nimenomaan biologisen isyyden kautta. (Huttunen 2001, 58–59.) Juridinen isyys tarkoittaa sitä, että miehellä on lain määrittämiä oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. Juridinen isyys tuo lapselle perintöoikeuden isäänsä ja isälle velvollisuuden huolehtia lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä. (Huttunen 2001, 60, 62.) Isyyslain (11/2015) mukaan avioliitossa oleva mies tulee avioliiton aikana syntyneen lapsen isäksi automaattisesti. Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, isyys vahvistetaan joko maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä. Avioliitossa syntyneen lapsen isä voi tunnustaa isyyden jo ennen lapsen syntymää. (Isyyslaki 2015.)

Sosiaalinen isyys on isyyttä, jossa mies asuu lapsen kanssa samassa kodissa, jakaa hänen kanssaan arjen asioita, viettää hänen kanssaan aikaa sekä tarjoaa hoivaa ja huolenpitoa. Sosiaalinen isä on myös muiden silmissä isä, vaikka hän ei olisikaan lapsen oikea, biologinen isä. (Huttunen 2001, 62–63.) Psykologinen isyys on isyyden määrittelyä monitahoisin. Sen määrittelee hyvin pitkälti lapsen kokemus siitä, ketä hän pitää isänään ja keltä hän hakee turvaa. Psykologiseen isyyteen kuuluu aina molemminpuolista kiintymystä ja tunnekokemuksia. Psykologisella isyydellä on myös lapsen kasvatuksen kannalta paljon merkitystä. (Huttunen 2001, 64.)

Keskustelu ja tutkimus isyydestä sekä sen muutoksesta on ollut 2010-luvulla vilkasta niin Pohjoismaissa kuin Pohjois-Amerikassakin. Isyyttä ja sen muutosta on käsitelty laajempaan perhepoliittisena kysymyksenä. Sukupuolten tasa-arvo sekä työelämässä että kotona, lasten hyvinvoinnin kohentuminen sekä isän ja lapsen välisen suhteen kehittyminen

ovat johtaneet äidin ja isän roolien lähentymiseen ja isyyden kokonaisvaltaiseen muutokseen. (Huttunen 2014, 178–179.) Muutoksen käytännön vaikutukset ovat kuitenkin tapahtuneet hitaammin, ja niillä on ollut vähemmän merkitystä kuin yleisesti luullaan. Yleisesti ottaen isät osallistuvat perheen elämään ja lasten kasvatukseen enemmän silloin, kun myös äidit ovat työelämässä. (Lamb & Tamis-Lemonda 2004, 3.) Syntyvyyden romahtaminen ja väestön ikärakenteen muuttuminen ovat kuitenkin ajaneet useita maita perhepoliittisiin muutoksiin. Isien osallisuuden huomioiminen sekä jaettu vanhemmuus ovat seurausta tästä muutoksesta. Toisaalta kun tarkasteluun otetaan mukaan arabivaltiot, joissa islaminusko on valtauskonto, voidaan todeta, että toistaiseksi ei kuitenkaan ole kyse maailmanlaajuisesta muutoksesta. (Huttunen 2014, 178–180.)

Myös Suomessa tämä muutos on menneitä vuosikymmeniä tarkastelemalla nähtävissä. 1960-luvulla naisten siirtyminen työelämään lisäsi naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja pakotti isät siirtymään perheenelättäjän roolista aktiivisemmän isän rooliin. Tämän muutoksen myötä on alettu puhumaan *vahvistuvan isyyden* käsitteestä. Isät ovat entistä aktiivisemmin mukana lasten hoidossa ja kasvatuksessa sekä ottavat enemmän vastuuta perhe-elämästä. Nykypäivän asenteet ja arvomaailman tietynlainen rapautuminen ovat kuitenkin mahdollistaneet myös toisenlaisen isyyden kehittymisen. Isättömyys ja isän poissaolevuus on tullut mahdolliseksi ja jopa hyväksytyksi. Puhutaan *ohenevasta isyydestä*. Se voi olla luonteeltaan rakenteellista, jolloin ohut isyys on seurausta erilaisista perhetilanteista. Toiminnallista ohutta isyyttä on tilanteissa, joissa isä kuuluu perheeseen, mutta viettää lapsen kanssa hyvin vähän aikaa ja jää näin lapselle vieraaksi. Vahvistuvaan isyyteen katsotaan kuuluvan isän toimijuus lapsen kanssa, vastuunotto lapsesta, hoivan tarjoaminen sekä isän ja lapsen välinen vuorovaikutus. Isä on sitoutunut lapseen. Isä ja äiti nähdään tällöin keskenään tasa-arvoisina vanhempina. Ohenevaa isyyttä leimaa se, että lapsen suhde isään on jäänyt kokonaan syntymättä, se on heikentynyt tai katkennut. Isä on lapselle etäinen. Ohut isyys on usein seurausta vanhemman tai vanhempien tekemistä ratkaisuksista. Isättömyys ja isäsuhteen katkeaminen ovat yleensä lapsen kannalta haitallisia asioita. Vanhemmat voivat kokea syyllisyyttä valinnoistaan, ja tämä lienee yksi syy, miksi isättömyydestä on näihin päiviin saakka keskusteltu verrattain vähän. (Huttunen 2014, 181–185.)

3.2 Isän merkitys

Isä on perinteisesti totuttu mieltämään perheen elättäjäksi ja kurinpitäjäksi. Viime vuosikymmeninä tämä käsitys on pikkuhiljaa muuttunut, ja perheen taloudellinen pärjääminen ei ole enää pelkästään isän varassa. Isän tehtävä ja rooli ovat muuttuneet, ja voidaankin pohtia, onko enää olemassa sellaisia asioita, jotka olisivat pelkästään isän vastuulla. (Sinkkonen 2011, 115; Sinkkonen 1998, 21.) Sosiaalisen isyyden käsite on laajentanut isyyden määrittelyä. Sosiaalinen isä voi olla esimerkiksi isoisä, äidin uusi puoliso tai harrastuksen kautta tärkeäksi tullut mieshenkilö. Monilla läheisillä miehillä voi olla tärkeä rooli ja positiivista vaikutusta lapsen elämässä. (McBride & Lutz 2004, 459; Sinkkonen 1998, 22.) Tämä tulee esille myös Anu Hyppösen (2002) tutkimuksessa, jossa hän on tarkastellut naisten vapaaehtoisesti valitsemaa yksinhuoltajaäitiyttä. Lähipiiristä löytyvän miehen lisäksi sosiaalinen isä ja miehen mallin tarjoaja voi olla myös lapselle tietoisesti valittu miespuolinen kummi. (Hyppönen 2002, 63.)

Vauvan ollessa pieni hänen ensisijainen hoitajansa on tavallisesti äiti. Kiintymyssuhde-teorian mukaisesti vauva on siten yleensä voimakkaammin kiintynyt äitiin, mutta mikäli isä on mukana lapsen elämässä, myös isän ja vauvan välille muodostuu kiintymyssuhde. Isän ja vauvan välisestä kiintymyssuhteesta on toistaiseksi olemassa verrattain vähän tutkimustietoa. (Sinkkonen 1998, 101–102, 109.) Kaksi läheistä kiintymyssuhdetta mahdollistavat lapselle sen, että hän voi turvallisesti opetella vihan työstämistä. Lapsi voi toisesta henkilöstä etäisyyttä ottaessaan turvata toiseen, ja silloin kun nämä henkilöt ovat eri sukupuolta, lapsi saa sekä mies- että naissukupuolesta kokemusta. Lapsi ei silloin liitä hyvää tai pahaa pelkästään toisen sukupuolen edustajaan. (Huttunen 2001, 183.)

Vauvavaiheessa isän rooli on hoivan tarjoamisen lisäksi olla leikittäjä. Isän leikki on toisenlaista kuin äidin. Isä juttelee vauvalle vähemmän ja leikki on usein fyysisempää. Isä hypittelee, kutittaa ja koskettelee vauvaa. Äitien leikit sisältävät yleensä enemmän puhetta ja selitystä kuin isän. Sinkkosen (1998) mukaan vauvan kannalta näillä erilaisilla leikkityyleillä on paikkansa. Isän kanssa vauva saa haasteita ja hauskuutusta. Isä auttaa omalla leikillään vauvaa saamaan elämyksiä ja kokeilemaan uusia juttuja. Äidin ja isän leikkityylit siis täydentävät toisiaan. (Sinkkonen 1998, 99–100.) Kahden vanhemman kanssa eläessään lapsi on dyadisessa eli kahdenkeskisessä suhteessa kummankin kanssa. Äidin kanssa vauva on hyvin tiiviissä riippuvuussuhteessa. Yksi isän merkittävä tehtävä

on auttaa uhmaikäistä lasta irtaantumaan tästä suhteesta. Pelkkä isän läsnäolo riittää ha-
jottamaan dyadisit suhteet ja hyvin pitkälti tiedostamattoman tapahtumaketjun kautta te-
kemään niistä triadisia eli kolmenkeskisiä. Äiti ja isä muodostavat aikuisen parisuhteen,
mikä auttaa lasta erottamaan aikuiset ja lapset toisistaan. Sinkkonen korostaa tämän su-
kupolvien välisen rajan ja vanhempien välisen suhteen ymmärtämisen merkitystä. Esi-
merkiksi yksin lasta kasvattavien äitien tulisi muistaa pitää kiinni omasta aikuisesta elä-
mästään, seksuaalisuudestaan ja samalla myös lapsen oikeudesta olla lapsi. (Sinkkonen
1998, 62–65.)

Lapsen itsetunnon ja omakuvan rakentumisessa isän olemassaololla on suuri merkitys.
Ihmisellä on lähes poikkeuksetta tarve tietää, mistä hän on tullut ja kuka hänen biologinen
vanhempansa on. (Sinkkonen 1998, 111.) Mira Takkinen (2012) on tutkimuksessaan
haastatellut äitejä, jotka ovat kieltäneet lapsensa isyyden selvittämisen. Tutkimuksessa
nousee esille moninaisia näkemyksiä isän olemassaolon merkityksestä. Isän merkitys on
luonnollisesti erilainen silloin, kun isä on ollut vain sukusolujen lahjoittajan roolissa.
Kaikki haastatellut äidit eivät ole vakuuttuneita siitä, että isän puuttuminen on vaikuttanut
tai tulee vaikuttamaan lapsen kehitykseen. He eivät kuitenkaan kiistä miehen mallin mer-
kitystä lapsen elämässä, mutta näkevät, että sellaista voi tarjota joku muukin mies. Esille
nousee myös ajatus, että lapsi ei osaa kaivata sitä, mitä hänellä ei ole koskaan ollut. (Tak-
kinen 2012, 50.) Tutkimuksen tulokset ovat osittain ristiriitaisia Sinkkonen (1998) näke-
mysten kanssa. Sinkkonen korostaa biologisia siteitä ja sitä, kuinka niiden avulla ihminen
hahmottaa itsensä sukupolvien ketjussa. (Sinkkonen 1998, 111.)

Isällä on suuri merkitys moraaliarvojen, oikean ja väärän, opettamisessa lapselle. Isä voi
parhaimmillaan toimia hyvänä roolimallina ja sitä kautta opettaa lapselle, kuinka sääntöjä
noudatetaan sekä kuinka ja milloin tunnetaan syyllisyyttä. Näin lapsi oppii pikkuhiljaa
ottamaan vastuuta omista tekemisistään. (Sinkkonen 1998, 143.) Seija Uusitalon (2007)
tutkimuksessa nousevat esille samanlaiset asiat. Hän on tutkinut isän ja pojan välistä suh-
detta nuoren miehen näkökulmasta ja halunnut selvittää, mikä isän merkitys ja rooli poi-
kien elämässä on ollut. Puolet haastatelluista miehistä kokee, että isä on ollut heille roo-
limallina nimenomaan elämässä pärjäämisessä ja asioiden hoitamisessa sekä opettanut
heille käyttäytymissääntöjä ja rehellisyyttä. Uusitalo toteaa, että isillä on ollut tutkittavien
elämään ja heidän kehitykseensä kaiken kaikkiaan suuri merkitys. (Uusitalo 2007, 59–
60, 72, 73.)

Miestä ei ole perinteisesti totuttu näkemään hoivaajan roolissa. Hoivaaminen ja hellyyden osoittaminen ei kuitenkaan ole vain äitien tehtävä, vaan mies voi yhtä hyvin olla hoivaava vanhempi. Isän miehisestä hoivasta ja sen kohteena olemisesta on todettu olevan runsaasti hyötyä sekä tytöille että pojille. Jouko Huttunen (2001) näkee, että miehen antama hoiva auttaa varsinkin poikaa oman identiteetin ja sosiaalisten taitojen rakentamisessa sekä opettaa hänelle, että hellyyden osoittaminen on osa miehisyyttä. (Huttunen 1998, 182–183.) Isän kanssa turvallisessa vuorovaikutuksessa oleminen auttaa poikaa luomaan monipuolisen kuvan miehisyydestä. Ilman isää kasvaneiden pikkupoikien miehisyydestä puuttuu lämpö, hellyys ja pehmeys ja he saattavat itsekkin olla aggressiivisia “pikkukoviksia”. Pojille on tärkeää, että he pystyvät vertaamaan itseään sekä omia ominaisuuksiaan ja tapojaan isään. (Sinkkonen 2009, 200.)

Tytöt taas oppivat isän hoivan avulla miehisen maailman periaatteita sekä maskuliinista tunteiden ilmaisutapaa. Isän hoiva ja lastenhoitoon osallistuminen näyttävät heijastuvan positiivisesti tyttöjen koulumenestykseen sekä myöhemmin työelämään ja parisuhteeseen. (Huttunen 2001, 183, 187.) Isä onkin tytön elämän ensimmäinen mies. Tytöt etsivät isän katseesta lämpöä, rakkautta, arvostusta ja ihailua. (Sinkkonen 2012, 32.) Hoivaava isä voi omalla esimerkillään antaa tyttärelleen eväitä tunnistaa erilaisia miehisyyden puolia ja näin ollen estää häntä hakeutumasta myöhemmin parisuhteeseen, jolla ei ole onnistumisen mahdollisuuksia (Huttunen 2001, 187–188).

Hoivaavien isien vaikutuksesta lapsen kasvuun ja kehitykseen on verrattain vähän tutkimustietoa olemassa. Kahden vanhemman perheissä isän merkitystä on lähes mahdotonta tutkia. Huttunen (2001) viittaa tutkimuksiin, jotka ovat kuitenkin osoittaneet, että ne lapset, jotka ovat saaneet myös isän hoivaa, ovat itsekkin oppineet vastaavanlaisia taitoja. Osallistuvien isien lapset ovat keskimääräistä empatiakykyisempiä, hoivaavampia sekä pystyvät tuntemaan myötätuntoa toisia kohtaan. (Huttunen 2001, 186.)

Perinteisen perhemallin mukaan perheessä on isä ja äiti. Tähän ajatukseen nojaa myös ajatus siitä, että nimenomaan poika tarvitsee miehen mallia kasvaakseen itse kunnan mieheksi. Tuija Haverinen (2006) pohtii tutkimuksessaan miehen mallin tarvetta myös tytön elämässä. Isättömillä pojilla on tutkittu olevan usein ongelmia sosiaalisissa suhteissa,

koulumaailmassa ja käyttäytymisessä. Haverinen muistuttaa, että myös tytöt voivat kaivata isää, vaikka asiasta ei niin paljon tutkimustuloksia olekaan. Tytöt eivät välttämättä reagoi ikävään samalla tavalla kuin pojat, vaan isän kaipuu on sanatonta, omassa sisimmässä olevaa. Haverisen mielestä tytöt ja pojat tarvitsevat aivan samalla tavalla isää elämänsä. Kuten äiti, myös isä tarjoaa lapselle hoivaa, rakkautta ja läsnäoloa. (Haverinen 2006, 64–65.) Isän merkitystä arvioitaessa voidaan todeta, että silloin kun isä on läsnä ja hänen ja lapsen välille on kehittynyt suhde, merkitys on suuri. Kun lapsen ja isän suhde on jatkuva, isä on vastuuntuntoinen ja sitoutunut huolehtimaan lapsesta, vaikutukset lapsen kasvun ja kehityksen osa-alueilla ovat erittäin positiivisia. (Huttunen 2014, 185.)

3.3 Isättömyyden merkitys ja vaikutukset lapseen

Isättömyyttä on ollut kautta historian, vain sen syyt ovat vaihdelleet. Lapsia on jäänyt isättömiksi sotien, kulkutautien, miesten vastuuttomuuden, alkoholismin ja miesten liiallisen työnteon vuoksi. Isien katoaminen lasten elämästä on aina ollut runsaampaa kuin äitien katoaminen, mutta siitäkin huolimatta isättömyyttä on tutkittu näihin päiviin saakka melko vähän ja kapea-alaisesti. (Huttunen 2013.) Tutkimukset ovat lähinnä keskittyneet vertaamaan isättömiä lapsia ja ydinperheessä eläviä lapsia. Sinkkosen (2011) mukaan tämä asetelma tekee tutkimustulosten tarkastelun hyvin haasteelliseksi. Ydinperheessä isä on olemassa, mutta valitettavan usein hyvin vähän läsnä lasten elämässä, kun taas isättömän lapsen elämässä voi olla useita läheisiä miehiä ja runsaasti muuta tukiverkostoa. (Sinkkonen 2011, 115.)

Isän häviäminen lasten elämästä johtuu useimmiten vanhempien avioerosta. Avioerojen määrä kasvaa koko ajan, ja valitettavan usein isät sen jälkeen joko katoavat lastensa elämästä tai ainakin tapaavat lapsiaan hyvin harvoin. (Sinkkonen 2003, 22.) Tutkimusten mukaan tilanne on samansuuntainen myös Pohjois-Amerikassa. Siellä isien yhteydenpidon lapsiin eron jälkeen on todettu lisääntyneen 1970-luvulta 1990-luvulle merkittävästi, mutta iso osa lapsista ei ole yhteydessä isäänsä lainkaan (Amato & Sobolewski 2004, 347–348). Tähän on monia syitä. Joskus isän elämä voi olla eron jälkeen hyvin raskasta eikä hänellä riitä energiaa siihen, että hän yrittäisi pysyä lapsensa elämässä. On myös miehiä, jotka eivät ennen eroakaan ole kantaneet vastuuta perhe-elämästä ja lapsesta eivätkä tee sitä eron jälkeenkään. Tällaisille miehille ero tarkoittaa paluuta huolettomaan

nuoruusaikaan ilman vastuuta ja velvollisuuksia. Joskus ero myös voi olla isälle niin kiipeä asia, että hän ei itseään suojellakseen pysty olemaan yhteydessä lapseen. Tällöin ei ole kyse siitä, etteikö isä rakastaisi lastaan, ja tilanne on tuskallinen myös lapselle, joka kaipaa isäänsä. (Sinkkonen 2003, 22–23.)

Isättömyyttä voidaan tarkastella hyvin monesta eri näkökulmasta eikä se ole yksiselitteisesti positiivinen tai negatiivinen asia. Yksi tapa tarkasteluun on jakaa isättömyys fyysiseen ja psyykkiseen isättömyyteen. Fyysinen isättömyys tarkoittaa sitä, että isä ei ole fyysisesti läsnä. Psyykkinen isättömyys taas on sitä, että isä on fyysisesti läsnä, mutta ei ole lasta varten ja lapsi kaipaisi isää enemmän. Tällöin isättömyyden kokemus on lähtöisin lapsen omista ajatuksista ja tuntemuksista. Isättömyys voi siis olla kokemuksellista tai se voi olla näyttöön perustuvaa. Aikuiset voivat erilaisin tavoin määritellä isättömyyden, mutta tärkeää olisi aina kunnioittaa lapsen kokemusta asiasta. Isä voi olla olemassa, mutta silti lapsi kokee olevansa isätön. Isättömyys voi olla myös totaalista tai eri syistä johtuen osittaista. Se voi olla lapsen syntymästä tai jostakin ikävuodesta saakka vallinnut olotila. Myös isän kuolema on tärkeä isättömyyttä tuottava tekijä. (Huttunen 2013.) Sinkkonen muistuttaa, että vaikka kuolema vie isän pois lapsen elämästä, lapsella kuitenkin on mielikuvia isästä. Isää voi muistella ja katsoa valokuvista ja hänen poismenoaan voi surra. Kaikki asiat isän kanssa jäävät kesken, mutta isyys ei kuitenkaan häviä isän kuoleman myötä. (Sinkkonen 2012, 31.)

Psykologinen isättömyys on lapsen elämän kannalta kaikista vakavin ja hankalin isättömyyden muoto. Psykologinen isättömyys ei ole sidoksissa muihin isättömyyden muotoihin. Se liittyy isän ja lapsen suhteessa oleviin asioihin sekä suhteen toimivuuteen. Psykologinen isättömyys voi syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa isä lähtee yllättäen toiselle paikkakunnalle töihin tai aloittaa uuden, paljon aikaa vievän harrastuksen. Isäsuhde vaikuttaa hyvin toimiessaan lapsen kasvuun ja kehitykseen erittäin positiivisella tavalla. Se voi kuitenkin näyttäytyä myös negatiivisena asiana, mikäli isä on tyrannimainen, narsistinen, alkoholisoitunut, väkivaltainen tai epäluotettava isä. Psykologisen isäsuhteen menettäminen on lapsen kannalta haitallisempaa kuin se, että suhdetta ei ole koskaan ollut. Psykologisen isän puuttuminen tarkoittaa lapselle sitä, että hän ei saa kokemuksia vuorovaikutuksesta turvalliselta tuntuvan miehen kanssa. Hän ei koe miehen hoivaamista ja jää paitsi miehen antamasta kasvatuksesta. Lapsi ei pääse kurkistamaan miehen maailmaan

eikä mieleen. Psykologisen isän puuttumisen merkitys konkretisoituu usein vasta aikuisiällä. (Huttunen 2013.)

On olemassa myös biologista isättömyyttä, jolloin lapsi ei tiedä kuka hänen isänsä on, eikä voi tavata häntä. Tällöin isää ei ole olemassa edes lapsen mielikuvissa ja tarinoissa. Biologinen ja geneettinen isättömyys mielletään usein samaksi asiaksi, mutta toistaiseksi geneettinen isättömyys ei ole mahdollista. Lapsi saa aina puolet geneeistään joltakin mieheltä, vaikka ei tietäisikään, kuka tämä mies on. Uusperheissä lapsi voi mieltää biologiseksi isäkseen myös jonkun muun kuin oikean biologisen isänsä. Tällaisessa tilanteessa on merkitys Huttusen (2013) korostamalla lapsen kokemuksella isättömyydestä. Lapsella ei ole biologisen isättömyyden tunnetta, vaikka isä ei olekaan hänen geneettinen isänsä. Varhaislapsuudessa biologinen isättömyys ei useinkaan ole kovin merkityksellinen asia lapsen elämässä. Oman identiteetin rakentumisen kannalta on kuitenkin tärkeää saada tietoa asiasta. Epävarmuus ja selvittämättömät kysymykset omasta alkuperästä voivat aiheuttaa tunne-elämän ongelmia myöhemmällä iällä. Lapsen kysymyksiin onkin hyvä alusta alkaen vastata rehellisesti. (Huttunen 2013.)

Juridinen isättömyys tarkoittaa lapselle virallisen isän puuttumista. Tällainen isättömyys ei välttämättä heijastu lapsen käytännön elämään kovin merkittävästi, mutta voi myöhemmin, esimerkiksi murrosiän koittaessa, herättää paljon kysymyksiä. Huttunen toteaa kuitenkin, että lapsen kannalta paljon merkityksellisempää kuin virallisen isän puuttuminen on se, onko hänen elämässään sosiaalinen isä tai muu mies, jonka puoleen kääntyä. Juridinen isättömyys voi näkyä lapsen elämässä perheen heikkona taloudellisena tilanteena, perintöoikeuden puuttumisena tai isän puolelta sukulaissuhteiden puuttumisena. (Huttunen 2013.)

Sosiaalinen isättömyys aiheuttaa perheeseen tilanteen, jossa arjesta puuttuu toinen aikuinen ja vanhemman roolissa oleva henkilö. Tästä voi koitua joitakin toissijaisia seurauksia, jotka eivät suoranaisesti johdu isän puuttumisesta. Väsymys sekä epäjohtonmukaisuus kasvatuksessa ovat tavallisia ilmiöitä yksin lastaan kasvattavien äitien perheissä. Äiti voi antaa lapselle ristiriitaisia viestejä tilanteissa, joissa hän on väsynyt, sekä kokea vanhemman roolissa pysymisen hankalana. Sosiaalinen isättömyys on lapselle myös miehen mallin puuttumista. Tähän tarpeeseen voivat vastata muutkin lapsen lähellä olevat miehet tai esimerkiksi mieskaveritoiminnan kautta saatu mieskaveri. (Huttunen 2013.)

Isän puuttumista voidaan tarkastella myös rakenteellisen ja toiminnallisen isättömyyden kautta. Rakenteellinen isättömyys tarkoittaa sitä, että perheen rakenteet ovat syystä tai toisesta muotoutuneet niin, että isä puuttuu lapsen elämästä. Yhteiskunnan mahdollisuudet vaikuttaa rakenteelliseen isättömyyteen ovat moninaiset. (Huttunen 2013.) Lainsäädännöllisin keinoin, esimerkiksi isyyslain uudistuksella, on pyritty vaikuttamaan isien pysymiseen lastensa elämässä. Isyyden tunnustamista on helpotettu, ja lapsen syntyessä avioliiton ulkopuolella äiti ei voi enää estää isän selvittämistä. (Isyyslaki 2015.) Lailla lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta pyritään turvaamaan lapsen oikeus tavata myös sitä vanhempaan, jonka luona hän ei asu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta 1983). Toiminnallisessa isättömyydessä isä on olemassa lapsen elämässä, mutta isän ja lapsen välinen suhde on etäinen ja lapsen kannalta jopa haitallinen. Isä ei ole henkisesti eikä fyysisesti läsnä, on hyvin itsekeskeinen tai sitten kyse voi olla tilanteesta, jossa isä on vanhempien eron jälkeen jäänyt etä-isäksi. Lapselle tällainen toiminnallinen isättömyys on hyvin raskasta ja ristiriitaista. Isä on olemassa, mutta lapsen on vaikea saada häneen kontaktia. Yhteiskunnan mahdollisuudet toiminnalliseen isättömyyteen vaikuttamisessa, esimerkiksi lastensuojelullisin keinoin, ovat hyvin rajalliset. Lapsi joutuu ikään kuin itse selviytymään hankalassa tilanteessa. (Huttunen 2013.)

Isättömyyteen liittyy yhtä edelleen paljon ennakkoasenteita. Perinteisen ajattelun mukaan jokaiseen hyvään ja normaaliin perheeseen kuuluu isä. Isättömyyteen liitetään usein automaattisesti myös huono-osaisuus, moraalittomuus sekä lasten traumatisoituminen. Isättömyydessä voidaan nähdä myös uhri-näkökulma. Uhrina voidaan nähdä tilanteen kaikki osapuolet. Vahva ja itsekäs äiti haluaa kasvattaa lapsen yksin tai vastuuton isä on jättänyt perheensä ja äidin yksin huolehtimaan lapsesta. Lapsen taas nähdään automaattisesti kärsivän isättömyydestä. (Huttunen 2013.)

Isättömyys ei ole aina yksiselitteisesti kielteinen asia. On aivan selvää, että lapsen kannalta on parempi elää pelkästään äidin kanssa, jos isä on esimerkiksi väkivaltainen tai päihdeongelmainen. Pelkästään lasten takia huonoa liittoa ei kannata jatkaa, sillä riitaisessa ilmapiirissä kasvaminen ei ole lapselle hyväksi. (Huttunen 2013; Sinkkonen 2012, 30.) Isättömyydessä voidaan nähdä myös mahdollisuuksia. Ilman isää eläminen voi tarkoittaa lapselle johdonmukaista ja ristiriidatonta kasvatusta sekä tarjota äidille mahdollisuuden keskittyä paremmin lapsensa tarpeisiin. Äidillä on myös mahdollisuus vaikuttaa

siihen, millaiseen miehen maailmaan ja malliin lapsi tutustuu ja kuka häntä näihin asioihin opastaa. (Huttunen 2013.) Amerikkalaisten isyystutkimusten mukaan ei voida aukottomasti todeta, että lasten ongelmat tai haasteet johtuisivat isän poissaolosta tai miehen mallin puuttumisesta. Tutkimukset osoittavat, että lasten ongelmat johtuvat enemmän vanhempien eron mukanaan tuomista toissijaisista vaikutuksista lasten elämässä. Tällaiset vaikutukset voivat olla taloudellisia, sosiaalisia ja emotionaalisia. (Lamb & Tamis-Lemonda 2004, 6–7.)

4 MIESKAVERITOIMINTA

4.1 Mieskaveritoiminnan tarkoitus

Mieskaveritoiminta on alun perin Pienperheyhdistys ry:n järjestämää vapaaehtoistoimintaa. Toiminnan avulla pyritään löytämään turvallinen, aikuinen mieskaveri sellaisille lapsille, joilla ei ole isää tai muuta läheistä mieshenkilöä elämässään. Mieskaveritoiminta on käynnistynyt yksin lastaan kasvattaneiden äitien toimesta vuonna 1992. Reilussa 20 vuodessa toiminnan käytännöt ovat vakiintuneet, ja Pienperheyhdistys ry on rekisteröinyt Mieskaverit omaksi tavaramerkikseen. Vuonna 2015 pääkaupunkiseudulla ja lähikunnissa toimi 125 mieskaveria ja valtakunnallisesti heitä oli noin 220. (Pienperheyhdistys 2015.)

Vuonna 2012 Mieskaveritoimintaa alettiin Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen turvin laajentaa muuallekin Suomeen. Tällöin käynnistyi Pikkukaveria ei jätetä -projekti, jonka avulla toiminta laajeni Turkuun, Ouluun, Vaasaan ja Kuopioon. Pienperheyhdistys ry toimii Mieskaveritoiminnan valtakunnallisena taustajärjestönä sekä tarjoaa tukea ja neuvontaa toimintaa muilla paikkakunnilla järjestäville ja ylläpitäville yhdistyksille. Turussa Mieskaveritoimintaa järjestää Monipalvelukeskus Tsemppi, Oulussa Oulun Ensi- ja turvakoti ry, Vaasassa Vaasan Ensi- ja turvakoti ry ja Kuopiossa Kuopion Ensikotiyhdistys ry. Sittemmin toiminta on laajentunut myös Tampereelle ja Lahteen. Tampereella järjestävänä tahona on Tampereen Ensi- ja turvakoti ry ja Lahdessa Lahden Ensi- ja turvakoti ry. (Pienperheyhdistys ry 2015; Pienperheyhdistys ry i.a.c.)

Mieskaveritoiminnan ensisijainen tavoite on tarjota lapselle mahdollisuus tutustua aikuisen miehen elämään. Lapsen elämään pyritään toiminnan avulla saamaan yksi turvallinen aikuiskontakti lisää. Ajatuksena on, että lapsen elämässä ei voi koskaan olla liikaa välittäviä ja huolehtivia aikuisia. Mieskaveritoiminnan avulla laajennetaan perheen tukiverkostoa ja halutaan näin tukea yksin lastaan kasvattavan äidin jaksamista. Mieskaverin näkökulmasta toiminta tarjoaa mahdollisuuden vapaaehtoiseen, mielekkääseen tekemiseen sekä yhteisöllisyyden kokemuksen muiden mieskavereiden kanssa. Mieskaveritoiminnalla on myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Toiminnassa mukana olevia kannustetaan tuomaan esille tietoa lapsen kehitykseen suotuisasti heijastavien roolimallien vaikutuksesta. (Pienperheyhdistys 2015.)

Mieskaveriksi sopii aivan tavallinen mies. Ulkoisilla tai henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ei ole merkitystä. Iällä, ammatilla tai kansalaisuudella ei ole merkitystä. Vaatimuksena on luotettavuus, turvallisuus sekä aito kiinnostus viettää aikaa lapsen kanssa. (Pienperheyhdistys i.a.b.) Toimintaan osallistuvan lapsen tulee olla vähintään 4-vuotias, ja suhde isään täytyy puuttua. Toiminnan ulkopuolelle on rajattu laitoksissa asuvat lapset, naisparien lapset ja lapset, joiden vanhemmilla on eriävät näkemykset isän sopivuudesta olemaan roolimallina lapselle. Myöskään harvoin isää tapaavalle lapselle mieskaveria ei voi hakea. Periaatteena on, että lapsen suhde isään voi olla hyvä, vaikka tapaamiset toteutuisivatkin harvakseltaan. (Pienperheyhdistys i.a.a.)

4.2 Hakuprosessi mieskaverin saamiseksi

Halutessaan mieskaverin lapselleen äiti voi ottaa yhteyttä paikkakuntansa mieskaveritoiminnan ohjaajaan. Äidin täytyy jättää vapaamuotoinen hakemus sekä osallistua äideille tarkoitettuun perehdyttämisinfoon. Mieskaverit puolestaan osallistuvat noin 15 tunnin mittaiseen koulutukseen, jossa heille kerrotaan mieskaveritoiminnasta ja sen periaatteista. Lisäksi he saavat perehdytyksen Pienperheyhdistys ry:n toimintaan. Mieskavereiden koulutus sisältää miesten omien lapsuuden muistojen sekä mieheksi kasvamisen läpikäymistä. Koulutus sisältää myös jokaisen kurssilaisen henkilökohtaisen haastattelun sekä rikostaustan selvittämisen. Äitien hakemusten ja mieskavereiden haastattelujen pohjalta mieskaveritoiminnan ohjaaja muodostaa sopivan mieskaveri-pikkukaveriparin. Parinmuodostuksessa pyritään huomioimaan esimerkiksi mieskaverin ja lapsen asuinpaikkojen etäisyydet sekä sitä, onko parilla yhteisiä mielenkiinnon kohteita, mikä voisi edesauttaa kaverisuhteen kehittymistä. Äidin luvalla mieskaveritoiminnan ohjaaja antaa äidin yhteystiedot mahdolliselle mieskaverille, ja he sopivat ensin tapaamisesta keskenään. Äidin ja mieskaverin tutustuminen on tärkeä luottamuksen saavuttamiseksi. Heti alussa on hyvä keskustella omista periaatteista ja ajatuksista sekä tuoda esille asiat, joista myöhemmin voisi tulla ristiriitoja. Mikäli yhteisymmärrys äidin ja mieskaverin välillä syntyy, he voivat sopia lapsen tapaamisesta. Mieskaverin ja lapsen tapaamiset toteutuvat yleensä keskimäärin 1-4 kertaa kuukaudessa. Tapaamiset voidaan räätälöidä kunkin kaverusparin tarpeiden ja toiveiden mukaisiksi. Tärkeää on, että tapaamiset toteutuvat säännöllisesti ja

tapaamisväli on sellainen, että se sopii kaikille osapuolille. Kaveruuden jatkumisen edellytys on se, että lapsen äiti ja mieskaveri pystyvät kommunikoimaan mahdollisesti eteen tulevista hankalistakin asioista. (Pienperheyhdistys i.a.a.)

Äidin kirjoittama hakemus mieskaveriohjaajalle on vapaamuotoinen. Suositeltava hakemuksen pituus on 1-2 sivua. Hakemusta tehdessä on hyvä pohtia, millaisia tarpeita perheellä on ja mitä mieskaverilta odotetaan. Hakemuksessa kerrotaan lapsesta ja hänen mielenkiinnonkohteistaan. Myös äidin omia toiveita ja ajatuksia on hyvä avata. Mieskaveri ei ole tukihenkilö, joten jos lapsella on erityisen tuen tarpeita, mieskaveri ei ole oikea henkilö vastaamaan näihin tarpeisiin. Lapsi voi osallistua hakemuksen tekemiseen joko kirjoittamalla tai piirtämällä, oman ikätasonsa mukaisesti. Hakemus toimitetaan oman paikkakunnan mieskaveritoiminnan ohjaajalle. Hakemus käsitellään täysin luottamuksellisesti, ja se on voimassa kolme vuotta. Sopivan mieskaverin etsiminen käynnistyy sen jälkeen kun hakemus ohjaajalle on jätetty ja äiti on osallistunut infoiltaan. Mikäli äiti kokee, että hakemuksen kirjoittaminen on syystä tai toisesta hankalaa, hän voi olla myös puhelimitse yhteydessä mieskaveritoiminnan ohjaajaan. (Pienperheyhdistys ry i.a.a.)

4.3 Mieskaveritoiminta vapaaehtoistoimintana

Mieskaveritoiminta ei ole palvelutoimintaa, vaan mieskaverin vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, jossa mieskaverin ja lapsen välillä on kaveruussuhde (Pienperheyhdistys ry i.a.a.) Vapaaehtoistyö voidaan jakaa karkeasti kevyeen ja vaativaan vapaaehtoistyöhön. Kevyttä vapaaehtoistyötä on esimerkiksi erilaisiin keräyksiin ja tempauksiin osallistuminen. Mieskaveritoimintaa voidaan luonnehtia vaativaksi vapaaehtoistyöksi. Kaveruuteen täytyy sitoutua, sillä toiminta on luonteeltaan hyvin vastuullista ja luottamuksellista. Lapsi on tapaamisten ajan aina mieskaverin vastuulla. Toimintaan mukaan lähtiesään mieskaverin on hyvä pohtia, pystyykö hän sitoutumaan toimintaan ja kaveruuteen useiksi vuosiksi, jopa vuosikymmeniksi. Mieskaverilla on lapsen elämässä suuri merkitys, ja se vapaaehtoisena toimivan mieskaverin tulee ymmärtää. Monilla toiminnassa mukana olevilla lapsilla on taustallaan pettymyksiä ja menetyksiä ihmissuhteissa, joten mieskaverin on äärimmäisen tärkeää ymmärtää oma vastuunsa. (Puustinen 2009, 103.)

Haverinen (2006) kartoittaa tutkimuksessaan mieskavereiden motiiveja toimintaan mukaan lähtemiselle. Osaltaan toimintaan hakeutuneet miehet haluavat muutosta omaan elämäänsä. Taustalla saattaa olla oma elämäkriisi, esimerkiksi eläkkeelle siirtyminen, minkä vuoksi elämään kaivataan uutta sisältöä. Osalla mieskavereista ei ole omia lapsia, joten myös mahdollisuus yhdessäoloon lapsen kanssa ja lapsen kasvun seuraaminen koetaan tärkeäksi. Heillä saattaa myös itsellään olla rikkonaisuutta ihmissuhteissaan, mikä mahdollistaa samaistumisen yksinhuoltajaäitien tilanteeseen. Mieskaveritoiminta nähdään toisaalta hyväntekeväisyytenä, jolloin tärkeänä koetaan toimiminen hyvän asian puolesta. Toiminta tukee mieskavereiden elämäkatsomusta ja pyrkimyksiä edistää laajemmin lasten ja nuorten etua. (Haverinen 2006, 31–34.)

Mieskaveritoiminnan vaativuuden vuoksi toiminnassa mukana olevat miehet tarvitsevat toimintaa järjestävän organisaation tukea. Tukeen kuuluu riittävä koulutus ja perehdytys ennen toiminnan alkamista. Myös vertaistuki on vapaaehtoisille hyvin tärkeä tukimuoto. Mieskaveritoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä se saisi koskaan tuntua ikävältä velvollisuudelta. Toiminnan tarkoitus on sitä vastoin lisätä sekä vapaaehtoisen että toimintaan osallistuvan lapsen hyvinvointia ja parantaa molempien elämänlaatua. Omien voimavarojen tunnistaminen ja omasta hyvinvoinnista huolta pitäminen ovat äärimmäisen tärkeässä roolissa toiminnan jatkuvuuden ja toiminnassa jaksamisen kannalta. (Puustinen 2009, 104–106.)

4.4 Aikaisemmat tutkimukset

Mieskaveritoiminnasta on tähän mennessä tehty joitakin progradu -töitä. Tuija Haverisen (2006) progradu käsittelee vapaaehtoisiksi mieskavereiksi hakeutuneiden miesten motiiveja ja käsityksiä mieskaveritoiminnasta (Haverinen 2006, 1). Annakaisa Suokkaan (2003) progradu -työssä keskeinen kiinnostuksen kohde on ollut suojaavat tekijät, joilla perheen hajoamisen myötä tulleet lapsen hyvinvointia uhkaavat tekijät voitaisiin estää. Hän on työssään analysoinut äitien ajatuksia mieskaveritoiminnasta ja mieskaveruudesta sekä selvittänyt, millaisessa elämäntilanteessa mieskaveria haetaan ja mitä toiminnalta toivotaan. Suokkaan aineistona on ollut 44 Pienperheyhdistys ry:lle kirjoitettua mieskaverihakemusta. (Suokas 2003, 1.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja laadullinen tutkimus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millainen merkitys mieskaveritoiminnalla on toiminnassa mukana oleville lapsille ja äideille. Tähän liittyen tavoitteena on myös selvittää syitä, jotka ovat toimintaan hakeutumisen taustalla. Pyrimme kartoittamaan toiminnan toteutumista ja sujuvuutta käytännön tasolla. Tavoitteenamme on myös saada selville toiminnan mahdollisia kehittämistarpeita.

Tutkimuskysymykset:

1. Mikä on ollut mieskaveritoiminnan merkitys äideille ja lapsille?
2. Kuinka mieskaverin ja lapsen tapaamiset ovat käytännössä toteutuneet ja kuinka äitien ja mieskavereiden välinen yhteistyö on sujunut?
3. Millaisia kehittämistarpeita mieskaveritoiminnalla on tulevaisuudessa?

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata todellista elämää ja sen aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan harkiten, ei satunnaisotantana. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien äänen kuuluminen on tärkeää. Siksi aineiston hankinnassa käytetään usein erilaisia haastatteluja ja havainnointia. Laadullista tutkimusta tehdessään tutkijan omat havainnot ja keskustelut tutkittavien kanssa ovat merkityksellisempiä kuin mitattu data. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157, 160.) Koska tavoitteenamme on ollut kartoittaa äitien henkilökohtaisia kokemuksia ja tunteita, pidimme tutkittavien tapaamista tärkeänä. Tyypillistä laadullisen tutkimuksen prosessille on tutkimussuunnitelman muotoutuminen tutkimuksen edetessä. Tutkimusta toteutetaan joustavasti olosuhteet huomioiden. (Hirsjärvi ym. 2008, 160.) Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä sekä saada uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Pienelläkin haastateltavien määrällä voidaan saada runsaasti arvokasta tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58–59.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa käsitellään kokonaisuutena. Tämä merkitsee sitä, että esitettyjen tulkintojen tulee päteä poikkeuksetta koko aineistoon. Mikäli yksikin tehty tulkinta tai johtopäätös on ristiriidassa aineiston kanssa, on aineistoa tarkasteltava uudel-

leen. (Alasuutari 2011, 38, 42.) Tämä kannustaa tutkimaan aineistoa erilaisista näkökulmista. Yksiselitteisten johtopäätösten tekeminen on myös haastavaa, koska tutkittavat ovat voineet ilmaista samankaltaisia asioita hieman eri tavoin. Tästä syystä ja aineistoa tarkastellessamme voimme myös pohtia, onko meiltä tutkimuksen tekijöinä jäänyt jotain olennaista kysymättä tai jokin seikka tarkentamatta, millä olisi voinut olla merkitystä johtopäätösten suhteen.

5.2 Aineiston keruu

Keväällä 2015 otimme yhteyttä Kuopion Ensikotiyhdistys ry:n mieskaveritoiminnanohjaaja Anni Tarkiaiseen. Elokuussa 2015 pidimme Tarkiaisen kanssa Ensikotiyhdistyksen tiloissa suunnittelupalaverin. Palaverissa keskustelimme siitä, millaista sisältöä olimme opinnäytetyöhömmme miettineet ja mitä näkökulmaa Ensikotiyhdistys haluaisi painottaa. Keskustelimme Tarkiaisen kanssa myös kohderyhmän valinnasta. Koska tavoitteenamme on selvittää mieskaveritoiminnan merkitystä lasten ja perheiden näkökulmasta, tutkimuksen kohderyhmäksi valikoituivat mieskaveritoimintaan osallistuvien lasten äidit. Koimme, että äitien kertomana saamme kattavimman kuvan toiminnan merkityksestä myös lasten näkökulma huomioiden. Myös lasten haastattelemisen olisi voinut olla perusteltua toiminnan merkitysten tutkimiseksi, mutta näimme, että äitejä haastattelemalla saamme laajan käsityksen toiminnan toteutumisesta. Tarkiaisen toiveena oli, että kysymykset laaditaan mahdollisimman laajasti ja äitien tunteita tuodaan esille. Tavoitteenamme oli haastatella jo pidempään toiminnassa mukana olleita äitejä.

Tutkimusaineistomme koostuu kolmesta saamastamme haastattelusta. Alkuvaiheen suunnittelupalaverissa sovimme, että laadimme tutkimuksestamme infokirjeen, jonka Tarkiaisen välittää kaikille Kuopion mieskaveritoiminnassa mukana oleville äideille. Kirjeiden pohjalta tulleiden yhteydenottojen myötä teimme ensimmäiset haastattelut lokakuussa 2015. Nämä haastattelut teimme yhdessä ja äitien kanssa kasvotusten. Toista haastateltavista tapasimme kaksi kertaa. Haastatteluiden pohjalta laadimme yhteenvedon sekä arvioinnin mieskaveritoiminnan vaikutuksista ja toimitimme sen Ensikotiyhdistykselle joulukuussa 2015. Otannan laajentamiseksi päätimme yrittää saada haastateltavia myös muilta paikkakunnilta. Syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana olimme vielä yhteydessä kahden muuhun mieskaveritoiminnan ohjaajaan. Näiden yhteydenottojen tuloksena saimme yhden vastauksen sähköpostitse. Olimme mahdollistaneet yhteydenotoille ja vastausten

lähettämislle kohtuullisesti aikaa ja käyttäneet aikaa haastatteluiden keräämiseen suunniteltua enemmän. Tästä syystä opinnäytetyöprosessin sekä muiden opintojen aikataulujen vuoksi kesällä 2016 päätimme, että emme enää yritä saada uusia haastateltavia vaan etenemme siihen mennessä saamillamme kolmella haastattelulla.

Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessamme on puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, eikä siinä käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja. Näin ollen haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin. (Eskola & Vastamäki 2007, 27.) Koimme, että näin saamme mahdollisimman laajan ja totuudenmukaisen kuvan tutkimastamme aiheesta, emmekä johdattele haastateltavia. Valitsimme puolistrukturoidun haastattelun avoimen haastattelun sijaan, koska halusimme tietoa tietyistä asioista, esimerkiksi mieskaveritoiminnan merkityksestä ja sen käytännön toteutumisesta. Puolistrukturoidulla haastattelulla varmistimme, että keskustelu pysyi oikeassa asiassa eikä lähtenyt liikaa laajenemaan. Strukturoituun haastatteluun verrattuna puolistrukturoitu haastattelu taas mahdollisti meille sen, että pystyimme vaihtamaan kysymysten järjestystä tai sanamuotoa haastattelun etenemisen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Koemme, että puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti keskustelun luontevuuden ja vapaamuotoisuuden kuitenkin turvaten sen, että toivomamme asiat tulivat esille jokaisen haastateltavan kanssa. Samaa kysymysrunkoa on käytetty myös sähköpostitse tekemissämme haastatteluissa.

Kasvotusten tekemiemme haastatteluiden aineisto kerättiin tekemällä muistiinpanot haastattelutilanteessa. Luotettavuuden ja kattavuuden turvaamiseksi kokosimme kirjoittamamme muistiinpanot yhteen ja vertasimme niitä. Sähköpostitse saadut vastaukset kuvaavat luonnollisesti täysin haastateltavan kokemuksia ja mielipiteitä. Haastatteluiden nauhoittaminen olisi aineiston keräämisen ja luotettavuuden kannalta ollut paras vaihtoehto. Koska emme kuitenkaan saaneet haastatteluiden tekoa varten erillistä, rauhoitettua tilaa käyttöömmee, koimme, että ulkoisten olosuhteiden ja mahdollisen taustamelun vuoksi riski nauhoittamisen epäonnistumiselle oli suuri. Toisen haastatteluista teimme perheen kotona ja toista haastateltavaa tapasimme ruokaravintolassa.

5.3 Aineiston analysointi

Haastatteluilla tuotettu aineisto on usein hyvin laaja, ja sitä voidaan käsitellä monin eri tavoin. Jo aineiston kokoamisvaiheessa on hyvä aloittaa alustavan analyysin tekeminen. Analyysi tarkoittaa aineiston lukemista, rajaamista, luokittelua, aineiston analysointia ja tulkintaa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat suuntaavat pitkälti analyysin tekemistä. Aineiston perustellulla rajaamisella sekä omilla valinnoilla varmistetaan se, että analyysissa saadaan vastaus tutkimuskysymyksiin. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11–15.)

Pertti Alasuutari (2011) nimeää laadulliselle tutkimukselle kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen eli tulosten tulkinta. Havaintojen pelkistämiseen kuuluu tutkimuksen kannalta olennaisen näkökulman löytäminen. Tämä ei merkitse kuitenkaan sitä, etteikö aineistoa voisi tutkia useista eri lähtökohdista. Olennaista on kyetä yhdistämään erinäiset, niin sanotut raakahavainnot, yhdeksi havainnoksi tai havaintojen joukoiksi. Havainnoista pyritään löytämään niitä yhdistävä tekijä, jokin nimittäjä tai sääntö, joka pitää paikkansa koko aineiston kohdalla. Tavoitteena on siis tunnistaa ilmiö, jota aineistosta löytyvät esimerkit kuvaavat. (Alasuutari 2011, 40.) Tulosten tulkinnan vaiheessa tätä ilmiötä pyritään selittämään tehtyjen havaintojen avulla. Perusteluita voidaan löytää myös esimerkiksi kirjallisuudesta. Päätelmien tekeminen helpottuu, mitä enemmän niitä tukevia seikkoja löytyy esimerkiksi tehdyistä tutkimuksista ja tilastoista. Päätelmän voi myös ajatella olevan oikea, mikäli aikaisemmin ja muualla on päästy samansuuntaisiin tuloksiin. Voi myös olla, että tulkintoja tehtäessä havaitaan tarve havaintojen edelleen pelkistämiseksi ja mahdollisesti kokonaan uudelleenlaajitettaviksi kysymyksenasetteluille. Tämä on osa prosessia. (Alasuutari 2011, 44–45, 47–48.)

Laadullisen tutkimuksemme analysointimenetelmänä on aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Se on laadullisessa tutkimuksessa paljon käytetty aineistojen perusanalyysimenetelmä. Sen tavoitteena on esittää ilmiö laajasti, mutta tiiviisti ja selkeästi. Sisällön herkkyys ja joustavuus ovat sisällönanalyysin vahvuuksia. Niiden avulla on mahdollista saavuttaa yksinkertaisten aineistojen kuvausten lisäksi merkityksiä, seurauksia ja sisältöjä. Joustavuus ja monimutkaisuus voidaan nähdä myös sisällönanalyysin haasteena. Ne ikään kuin velvoittavat tutkijan ajattelemaan itse. Tutkijan tehtävänä on saada selville, mitä aineisto kertoo. Analysoitavana voi olla lause tai sana. Sisällönanalyysin tekemistä

voidaan helpottaa kysymyksillä: kuka kertoo, missä, mitä ja milloin tapahtui sekä miksi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010, 133–136.)

Aloitimme aineiston analysoinnin kokoamalla saman kysymyksen alle jokaisen haastateltavan vastaukset. Erottelimme vastaukset toisistaan numeroilla 1–3. Kävimme aineiston läpi kysymys kysymykseltä, tulkiten sitä ja etsien merkityksiä. Nostimme aineistosta esille samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tämän jälkeen tiivistimme vielä vastauksia ja luokittelimme ne eri teemojen alle tutkimuskysymystemme mukaisesti. Tutkimusta tehdessämme perehdyimme aikaisempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja löysimme yhtymäkohtia omien tutkimustulostemme kanssa.

Laadullisen tutkimuksen aineiston keruu ja analysointi eivät aina etene suunnitelman mukaisesti. Aineiston hankintaan voi liittyä yllätyksiä tai vastoinkäymisiä, eikä toivotunlaista aineistoa saada kerättyä. Laadullisen tutkimuksen itseohjautuvaan luonteeseen kuuluu, että kerätty aineisto ei välttämättä sisällä odotettuja asioita, eikä se vastaa alun perin esitettyihin kysymyksiin. Aineisto voi myös antaa vastauksia uusiin kysymyksiin, jotka osoittautuvat käsiteltävän asian kannalta relevanteiksi. (Alasuutari 2011, 275–276.) Tutkimuksemme kohdalla aineiston keruu osoittautui haasteeksi, koska haastateltavien määrä jäi alkuperäisiä odotuksiamme pienemmäksi. Aineiston analysointivaiheessa jäsentelimme tutkimuskysymyksiä uudelleen, mutta koemme, että kokonaisuudessaan saimme aineistosta haluamamme vastaukset.

6 TULOKSET

6.1 Mieskaveritoiminnan merkitys perheille

Tutkimuksemme mukaan mieskaveritoiminnalla on perheille monenlaisia merkityksiä. Tärkeäksi koetaan **miehen mallin tarjoaminen** lapselle. Kaikissa haastatteluisissa toistuu se, että lapsen elämässä ei ole ketään miestä, ukkia tai kummisetää, kenestä lapsi voisi ottaa mallia. Eräs haastatelluista äideistä kertoo, että lapsen isä ja isoisät ovat kuolleet, eikä lähipiirissä ole muitakaan miehiä. Osa äideistä kokee, että lapsen elämässä vallitsee totaalinen miehen puute. Heidän toiveenaan on ollut, että mieskaverin avulla lapset saisivat kokemuksen siitä, millainen mies on ja miltä mies näyttää. Äidit odottavat, että lapsi saa keskustella mieskaverin kanssa erilaisista asioista kuin äidin kanssa ja tehdä miehisiä asioita, joihin äidillä itsellään ei välttämättä ole osaamista tai mielenkiintoa. Eräs äiti tuo esille, että lapsen isä-kyselyt ovat mieskaverin myötä vähentyneet, koska nyt lapsella on miehen malli olemassa. Äiti kokee, että miehen läsnäolo on lievittänyt myös huolta lapsen kehitykseen liittyvistä asioista, koska lapsella on myös mies, johon peilata itseään. Eräs haastateltava korostaa, että mieskaveri on lapsen kaveri, eikä korvaa isää, mutta ei ole tarkoitukseen.

Tärkeänä osana mieskaveritoimintaa näyttäytyy **luottamus**, mieskaverin ja sekä lapsen että äidin välillä. Haastateltavat kuvaavat, että lapsen ja mieskaverin välille on muodostunut läheinen ja luottavainen suhde. Eräs äiti arvioi, että mieskaverin myötä lapsen luottamus myös muihin aikuisiin lisääntyy. Tärkeänä ja merkityksellisenä asiana pidetään lapsen kokemusta siitä, että elämässä on yksi turvallinen aikuinen lisää. Kaikilla äideillä on sama kokemus siitä, että yhteisymmärrys ja luottamus heidän ja mieskavereiden välillä on syntynyt helposti. Merkityksellisenä pidetään äidin ja mieskaverin ensitapaamista, jolla oli keskusteltu avoimesti molempien taustoista ja käsitelty kumpaakin pohdituttaneita asioita. Kaksi äideistä tuo etenkin esille, että keskustelu ja vuorovaikutus mahdollistivat luottamuksen rakentumisen. Luottamus näkyy esimerkiksi siinä, että eräs äideistä olisi valmis päästämään lapsen mieskaverin luokse yöksi, jos tämä haluaisi mennä.

Mieskaveritoiminta tuo lapsen elämään **myönteistä sisältöä**. Haastateltavat kuvaavat, että mieskaverin olemassaolo ja tapaamiset ovat vaikuttaneet positiivisesti lapseen. Mies-

kaveritoiminnan merkitystä lapselle kuvatessaan kaikki haastateltavat nostavat esille mukavan yhdessä tekemisen ja uudet kokemukset, joita lapsi mieskaverin kanssa saa. Eräs äiti pitää lapsen kannalta tärkeänä sitä, että aikuinen jaksaa kuunnella lapsen juttuja. Mieskaverit myös ovat läsnä arjessa lasten puheissa. Haastateltavat kertovat, että lapset puhuvat mieskaverista tapaamisten välillä ja saattavat esimerkiksi kertoilla, mitä ovat edellisillä tapaamisilla tehneet. Eräs haastateltava kertoo olleensa yllättynyt siitä, kuinka mieskaverin olemassaolo on vaikuttanut “aivan kaikkeen”. Hän kertoo mieskaverin tasa-painottaneen ja rauhoittaneen lasta, joka aiemmin oli hyvin kiinni äidissään. Toinen haastatelluista äideistä näkee, että lapsen ja mieskaverin kemiat ovat kohdanneet ja tarve tapaamisille on molemminpuolinen. Mieskaverista on tullut lapselle niin tärkeä, että lapsi ehtii jo ikävöidä häntä ennen seuraavaa tapaamista.

Vaikka enemmistö äideistä tuo esille, että mieskaveri on ensisijaisesti lasta varten, mieskaveritoiminnalla nähdään myös merkitys **äidin voimavaroja tukevana** tekijänä. Äidin väsymys ja totaalinen yksinolo lapsen kanssa nousee eräissä haastattelussa syyksi hakeutua mieskaveritoimintaan. Äiti kertoo, että ensisijainen tavoite oli saada mieskaverin avulla helpotusta omaan elämäntilanteeseen. Mieskaveri mahdollistaa äidille tarvitsemansa lepo hetken. Äiti kuvaa olevansa hyvin kiitollinen niistä omista hetkistä, jotka saa, kun mieskaveri viettää aikaa lapsen kanssa. Hän toivoo, että muutkin samassa tilanteessa olevat yksinhuoltajat hakisivat rohkeasti lapselleen mieskaveria. Äiti kertoo ensin mietti-neensä tukiperheen hakemista, mutta nähtyään jonotilanteen, oli kuitenkin päätenyt hakemaan mieskaveria. Hänen mielestään mieskaveri on hyvä vaihtoehto tukiperheelle, kunhan omat odotukset mieskaverin suhteen ovat realistiset. Eräs äiti kertoo, että lapsen lisääntynyt hyvinvointi on lisännyt myös hänen hyvinvointiaan ja vähentänyt huolta lapsesta. Hän kuvaa, että kun lapsi voi hyvin, hänkin voi hyvin. Äiti kokee, että myös hän voi jutella mieskaverin kanssa kaikesta. Toimintaan osallistuminen on herättänyt pohdintaa myös avun saajan roolissa olemisesta. Äiti kertoo auttaneensa aina itse muita ja nyt joutuukin totuttelemaan siihen, että saakin itse apua.

Kaksi haastateltavaa tuo esille perheiden huonot tukiverkostot. Toinen heistä kertoo perheen pari vuotta sitten muuttaneen, eikä uudelle paikkakunnalle ole ehtinyt muodostua tukiverkosta. Isovanhempien rooli näyttäytyy haastateltavien perheissä erilaisena. Ainoastaan yhden perheen kohdalla lapsen mummo on aktiivisesti mukana perheen elämässä.

Toinen haastateltava kertoo, että lapsi tapaa pitkän välimatkan vuoksi isovanhempia noin kerran kuussa, eikä hän juurikaan saa lapsenhoito apua omalta sisarukseltaan.

Mieskaveritoiminnalta toivotaan **jatkuvuutta**. Haastatteluissamme nousee esille äitien toive siitä, että lapsen ja mieskaverin suhde jatkuisi entisenlaisena huolimatta elämäntilanteiden muutoksista tai mahdollisesta äidin uudesta parisuhteesta. Äidit painottavat, että mieskaveri on tärkeä henkilö nimenomaan lapsen elämässä. Eräs äideistä kokee jatkuvuuden tärkeäksi, koska lapsi on aiemmin kokenut paljon menetyksiä ja miehiä on kadonnut lapsen elämästä isän ja isoisän kuoleman myötä. Hän kuitenkin pohtii, että lapsen tullessa murrosikään kaverisuhteen jatkumisesta saatetaan joutua keskustelemaan.

Erään haastateltavan mukaan mieskaverin tapaamiset eivät suoranaisesti ole vaikuttaneet lapseen mitenkään erityisesti, eikä hän ole sitä odottanutkaan. Äiti kuvaa lastaan jo muutenkin hyvin sosiaaliseksi luonteeksi. Eräs äideistä kokee, että mieskaverin olemassaololla ei olisi ollut suoranaisesti vaikutusta myöskään häneen. Hän kuitenkin kertoo olevansa liikuttunut siitä, kuinka ihmiset lähtevät tällaiseen vapaaehtoistoimintaan mukaan. Hän arvelee, että usko ihmisten hyvyteen on lisääntynyt mieskaveritoiminnassa mukana olemisen myötä. Äiti uskoo, että myös lapsi saa toiminnan kautta sellaisen kuvan, että on luonnollista auttaa toisia.

6.2 Mieskaverin ja lapsen tapaamisten toteutuminen sekä äidin ja mieskaverin yhteistyö

Kaikkien vastanneiden kohdalla mieskaverin ja lapsen tapaamiset ovat toteutuneet sovittu. Tapaamisista on ollut jokaisella keskimäärin viikoittain. Tapaamisissa on saattanut olla taukoa myös mieskaverin sairastelun vuoksi. Eräs äideistä kertoo, että on halunnut joustaa tapaamisissa mieskaverin elämäntilanteen vuoksi. Kaikki äidit ovat tyytyväisiä tapaamisten keston ja tiheyteen. Haastattelemamme äidit kokevat, että lasten ja mieskaverien välisten tapaamisten sopiminen on ollut helppoa. Kaikilla yhteydenpito on tapahtunut joko soittamalla tai tekstiviestein. Tapaamisista on sovittu kummankin osapuolen aloitteesta. Toisaalta eräs äideistä tuo esille kokevansa mielekkäämpänä sen, että mieskaveri on aktiivisempi yhteydenottaja. Äiti painottaa mieskaverin vapaaehtoisuuden merkitystä, eikä ole halunnut luoda vaikutelmaa, että ”työntäisi lasta hoitoon”. Eräällä perheellä ja mieskaverilla on ollut välillä myös kiinteä aika lapsen ja mieskaverin tapaamisille.

Kaikkien vastanneiden äitien mukaan mieskaverin ja lapsen tapaamiset ovat sisältäneet hyvin monipuolista yhdessäoloa. Äidit ovat olleet tyytyväisiä tapaamisten sisältöön. Lapsen kanssa urheillaan ja pelaillaan. Mieskaverit liikkuvat lasten kanssa esimerkiksi pelausten sählyä ja jalkapalloa, luistellen tai sisäleikkipuistossa käyden. Eräs äideistä toivookin tapaamisille nimenomaan urheilullista tekemistä. Toisen äidin toiveena on samanlainen tekeminen kuin isovanhempien kanssa. Myös luonto näkyy tapaamisten sisällöissä. Mieskaverin kanssa on käyty kalassa, makkaranpaistossa tai puuhasteltu pihamaalla. Mieskaverin kanssa myös askarrellaan ja leivotaan. Eräs äideistä tuo esille, että lapsi on tavannut mieskaveria omassa kodissaan ja mieskaverin luona. Kyseisen lapsen äidistä lapsi voisi mennä yökyläänkin mieskaverin luokse, mutta lapsi ei ole vielä innostunut asiasta. Sama äiti tuo esille, että lapsen ja mieskaverin yhdessäolo on hänelle tärkeämpää kuin varsinainen tekeminen sisältö. Eräs äiti kertoo kokevansa osallisuutta lapsen ja mieskaverin suhteeseen, ja heillä on ollut kolmestaan yhteistäkin tekemistä.

Kaikki vastanneet äidit kokevat, että lapset lähtevät tapaamisiin mielellään. Äitien mukaan lapset ovat kokeneet yhdessä tekemisen mielekkäänä, ja tapaamisten sisällöt ovat olleet lapsille mieluisia. Kaikkien vastanneiden mukaan mieskaverin ja lapsen välillä on jonkin verran yhteydenpitoa myös tapaamisten välillä. Eräässä tapauksessa mieskaveri on esimerkiksi muistanut lasta tämän merkkipäivänä.

6.3 Toiminta yleisesti ja kehittämistarpeet

Haastatteluissa nousee esille tyytyväisyys siitä, että mieskaveritoimintaa järjestetään ja että sitä toteutuu nimenomaan omalla paikkakunnalla. Toiminnan maksuttomuus on kahdelle kolmesta äidistä merkittävä asia. Koetaan, että yhden ihmisen taloudessa rahat ovat usein niin tiukalla, että maksuttomuus osaltaan alentaa toimintana hakeutumisen kynnyksiä. Kaikki äidit ovat kuitenkin sitä mieltä, että olisivat valmiita maksamaan esimerkiksi pientä toimintamaksua, mikäli yhdistys sellaista perisi.

Eräs äiti kuvaa, että mieskaveritoimintaan hakeutuminen on ollut heillä niin pitkäaikainen prosessi ja toive jo toisella paikkakunnalla asuessa, että mikään toiminnassa ei oikeastaan

mietityttänyt tai pelottanut. Toinen haastateltava kertoo pohtineensa, minkälainen mieskaveri on, minkälainen luonne hänellä on ja onko hän sellainen “siisti mies”, kuten äiti oli toivonut.

Itse hakuprosessi on koettu pääsääntöisesti mielekkäänä ja helppona. Eräs äiti pohtii sitä, voiko hakukirjeen kirjoittaminen olla jollekin tiukassa tilanteessa olevalle yksinhuoltajalle liian hankalaa. Hän kertoo, että itselläkin oli mennyt kauan ennen kuin oli saanut kirjeen aikaiseksi. Äiti arvelee, että olisi hyvä, jos mieskaverin hakuprosessin voisi laittaa vireille myös puhelimitse.

Kaksi vastanneista äideistä on ollut tyytyväisiä yhdistyksen toimintaan, eivätkä he olleet kokeneet puutteita yhdistykseltä saamassaan tuessa. Eräs äideistä kokee, ettei ole ollut mieskaverin saamisen jälkeen juurikaan yhteydessä toiminnasta vastaavaan henkilöön. Hän kuitenkin toteaa, että on kaivannut ennen kaikkea mieskaveria lapselleen ja tämä toive on täytynyt. Toinen äiti kertoo, että on kaivannut yhdistyksen taholta enemmän yhteydenpitoa myös häneen. Hän kokee, että on saanut yhdistykseltä vain vähän tukea. Äiti kertoo kaipaavansa kaikkien osapuolten laajempaa huomioimista myös mieskaveritoimintaa järjestävän tahon osalta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessamme nousee esille miehen läsnäolon ja miehen mallin saamisen tärkeys lapsen elämässä. Äidit pitävät merkityksellisenä sitä, että mieskaverin myötä lapsi saa nähdä, miltä mies näyttää ja ottaa hänestä mallia. Heille on tärkeää, että lapsi voi keskustella miehen kanssa ja tehdä miehisiä asioita. Mieskaverin kanssa lapsi pääsee osalliseksi asioihin, joista äidit kokevat, etteivät pysty lapselle tarjoamaan. Haverisen (2006) tutkimuksen mukaan myös mieskaverit näkevät asian samoin. He uskovat, että heidän ja lapsen välinen aika poikkeaa äidin ja lapsen välisestä ajasta ja että äidit nimenomaan hakevat erilaisia näkökulmia lastensa arkeen. Mieskaveritoimintaan liittyy tärkeänä joko miesten ja poikien välinen henkinen yhteys tai miesten ja poikien omat jutut ja leikit erona naisten maailmaan. Myös mieskaverit pitävät tärkeänä miehen mallin tarjoamista lapselle. (Haverinen 2006, 37, 39). Miehen mallin saaminen ei ole yksinhuoltajaperheissä itsestään selvyyttä. Yksinhuoltajista suurin osa on naisia, ja kasvatust vastuu on näin ollen äideillä. Lisäksi päiväkotien ja koulujen henkilökunnasta enemmistö on naisia. Lapset ovat siis suurimman osan ajastaan naisten kanssa. Kuitenkin usein juuri varsinkin pojilla ajatellaan olevan miehen tarve. (Rantalaiho 2003, 218, 220.) Tutkimuksemme mukaan mieskaverit ovat pystyneet vastaamaan tähän tarpeeseen ja osoittaneet, että miehen mallin voi tarjota isän lisäksi joku muukin lapselle läheinen mies. Myös Minna Rantalaiho on todennut, että miehen mallin saaminen ei ole kiinni isän läsnäolosta (Rantalaiho 2003, 218). Tästä näkökulmasta oleellisempaa on, että lapsen elämässä on turvallisia aikuisia. Tutkimuksemme mukaan mieskavereiden ja lasten välille on muodostunut läheinen suhde. Tämä on ollut sekä meidän että Suokkaan (2003) tutkimukseen osallistuneiden äitien tärkein toive (Suokas 2003, 49). Voidaan todeta, että mieskaveritoiminta rikastuttaa lapsen elämää ja tuo siihen uudenlaista sisältöä.

Ilman isää kasvaneet lapset ovat voineet elämässään kokea ihmissuhteiden katkeamisia tai pettymyksiä niistä johtuen. Haverisen (2006) tutkimuksen mukaan mieskaverit tunnistavat nämä seikat ja suhtautuvat rooliinsa vastuuntuntoisesti. He kokevat tärkeänä oman roolinsa nimenomaan luotettavana aikuisena, joka pitää lupauksensa ja tulee lapsen luo sovitusti. (Haverinen 2006, 41.) Samanlaiseen ennakoitavuuteen perustuu myös lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde, jonka myötä lapselle muodostuu tunne perusturvallisuudesta. Tällöin lapsi voi olla oma itsensä, eikä hänen tarvitse pelätä hylätyksi

tulemista. (Sinkkonen 1998, 104.) Kokonaisvaltainen huolenpito sekä vastuu lapsesta ovat osa vanhemmuutta ja vanhemman rooleja, mutta näkyvät myös mieskaveritoiminnassa. Tutkimuksessamme käy ilmi, että turvallisen aikuisen läsnäolo lapsen elämässä koetaan merkitykselliseksi. Parhaimmillaan nämä myönteiset kokemukset voivat lisätä lapsen luottamusta itseensä ja muihin ihmisiin antaen valmiuksia pärjätä elämässä ja ihmissuhteissa.

Äideillä on erittäin tärkeä rooli lapsen ja mieskaverin suhteen rakentumisessa ja onnistumisessa. Heidän täytyy kyetä antamaan tilaa vieraalle ihmiselle lapsen elämässä. Usein he ovat ennen tätä olleet tilanteessa, jossa ovat yksin vastuussa kaikesta. Yhtäkkiä lapsen elämässä onkin uusi aikuinen, jonka vastuulle lapsi täytyy uskaltaa antaa. Tutkimuksemme tuloksista voisi päätellä, että haastattelemamme äidit ovat hyvin onnistuneet tässä, koska kaveruussuhteet hyviä ja toimivia ja luottamus mieskaveriin on rakentunut sekä äidillä että lapsella. Haverisen tutkimus osoittaa, että myös mieskaverit pitävät äitiä merkittävänä toiminnan osapuolena, mikä näkyy kunnioituksena äitien mielipiteitä ja toiveita kohtaan. (Haverinen 2006, 53.)

Kaikki tutkimukseen osallistuneet äidit ovat tyytyväisiä tapaamisten keston, tiheyden ja sisältöön. Voidaan siis ajatella, että vuorovaikutus äitien ja mieskavereiden välillä on ollut toimivaa ja että äidit ovat saaneet välitettyä toiveensa toiminnan toteuttamisesta mieskavereille. Haverisen (2006) tutkimuksen mukaan mieskaverit pitävät yhteistä keskustelua toiminnan edellytyksenä. Mieskaverit kokevat tärkeäksi, että toiminnan puitteet ovat selkeät ja yhdessä suunnitellut. (Haverinen 2006, 52.) Näyttää siltä, että tässä on onnistuttu.

Suokkaan (2003) tutkimuksessa mieskaveritoimintaan osallistuneiden äitien elämää kuormittaviksi tekijöiksi näyttäytyvät yksinäisyys, väsymys ja yksin lapsesta vastuussa oleminen (Suokas 2003, 42). Samalla yhä useampaa yksinhuoltajaperhettä kohtaa lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle (Heino ym. 2016, 53). Tutkimuksessamme nousee esille, että äidin väsyminen ja totaalinen yksinolo on ollut syy hakeutua mukaan mieskaveritoimintaan. Mieskaveritoiminta voidaankin nähdä ennaltaehkäisevänä ja hyvin matalakynnyksisenä toimintana. Mieskaverin ja sitä kautta äidille saatavien lepoetkien avulla voidaan mahdollisesti säästyä raskaammilta tukitoimilta. Toiminnan kautta voidaan suhteellisen nopealla aikataululla saada helpotusta perheen tilanteeseen. Haverisen (2006)

tutkimuksen mukaan myös mieskavereiden mielestä toiminta on merkityksellistä äitien jaksamisen tukemisessa (Haverinen 2006, 39).

Perheiden heikot sosiaaliset tukiverkostot nousevat esille sekä meidän että Suokkaan tutkimuksessa (Suokas 2003, 42). Suomessa tukiverkostot ovat perinteisesti rakentuneet sukulaisuuden pohjalle. Ihmisten muuttaessa esimerkiksi työn vuoksi toiselle paikkakunnalle ja pitkienkin etäisyyksien päähän voi lähiverkoston rakentaminen olla haasteellista. Tässä mielessä mieskaveritoiminta voidaan nähdä perheille hyvin tärkeänä tukimuotona.

Tutkimuksemme mukaan äidit odottavat lapsen ja mieskaverin tapaamisilta enemmän mukavaa, kokonaisvaltaista yhdessäoloa kuin jotakin tiettyä tekemistä. Myös Suokkaan tutkimuksessa nousee esille sama asia. Äidit toivovat, että mieskaveri on aidosti kiinnostunut lapsesta ja arvostaa lapsen kanssa olemista. (Suokas 2003, 48–49.) Vaikuttaa siltä, että haastattelemiemme äitien odotukset mieskaveritoiminnan sekä mieskavereiden suhteen ovat olleet hyvin realistisia. Mieskaverin ei ole odotettu korvaavan isää, vaan olevan lapsen kaveri. Haverisen (2006) tutkimuksen mukaan myös mieskaverit jakavat saman ajatuksen (Haverinen 2006, 41). Äitien suhtautuminen mieskavereita kohtaan näyttää kunnioittavana ja arvostavana. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että äidit ovat odottaneet mieskavereiden olevan aloitteellisia tapaamisten sopimisessa. Äidit ovat myös ymmärtäväisesti suhtautuneet tapaamisissa olleisiin taukoihin.

Tutkimuksemme mukaan äidit ovat kokeneet hakuprosessin mieskaveritoimintaan selkeänä ja toimintaan hakeutumisen helppona. Toisaalta esille tulee ajatus siitä, voiko hakukirjeen kirjoittaminen olla jollekin äidille liian vaikeaa. On tärkeää, että yksikään perhe ei jää tuen ulkopuolelle hakuprosessin hankaluuden vuoksi ottaen huomioon mieskaveritoimintaan osallistuvien perheiden mahdollisesti kuormittavan elämäntilanteen. Avunhakeminen voidaan lähtökohtaisesti kokea hankalana, jopa häpeää aiheuttavana. Hakuprosessin helppous osaltaan madaltaa kynnystä hakeutua toimintaan.

Mieskaveritoimintaan liittyviä kehittämistarpeita ei noussut juurikaan esille tutkimuksemme. Äidit ovat tyytyväisiä hakuprosessiin ja mieskaverin järjestymisen sujuvuuteen. Ennen kaikkea äidit ovat tyytyväisiä mieskavereihin ja yhteistyöhön heidän kanssaan. Vaikka kaikki tutkimukseen osallistuneet eivät ole kokeneet toiminnalla olevan niin

suurta merkitystä itselleen, sillä kuitenkin nähdään olevan myönteinen vaikutus äidin ja lapsen elämään. Tutkimuksemme mukaan voidaan todeta, että mieskaveritoiminta ja sen organisointi on hyvin onnistunut. Mieskaverin ja pikkukaverin yhdistämiset sekä toiminnan alkuunsaaminen perheissä ovat tutkimuksemme mukaan toteutuneet toivotulla tavalla. Myönteisten kokemusten valossa näyttää siltä, että myös mieskavereiden perehdytys on ollut tuloksellista.

Yksinhuoltajuuteen ja isättömyyteen liittyy yhteiskunnassamme edelleen paljon ennakkoluuloja ja asenteellisuutta. Isättömyys mielletään liittyvän automaattisesti huono-osaisuuteen. Tutkimuksessamme käy ilmi, että mieskavereiden valinnat ovat onnistuneet ja kokemukset mieskaveritoiminnasta olivat yleisesti positiivisia. Onkin tärkeää, että myönteisistä kokemuksista käydään enemmän julkista keskustelua, jotta tietoisuus toiminnasta saavuttaisi mahdollisimman monta äitiä ja perhettä. Näin voitaisiin lieventää myös mahdollisia negatiivisia ennakkoluuloja, joita yksinhuoltajuuteen ja isättömyyteen liittyy.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimusprosessin arviointi

Opinnäytetyömme myötä saimme molemmat ensimmäisen kokemuksen haastattelututkimuksen tekemisestä. Prosessi kokonaisuudessaan osoitti, että tutkimuksen tekeminen edellyttää muutoksiin sopeutumista. Tässä auttaa hyvä valmistautuminen ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kartoittaminen ennakkoon. Odotuksemme opinnäytetyön ja tutkimuksen etenemisestä olivat kenties optimistiset, mutta onneksemme saimme tukea yhteistyökumppaniltamme, ohjaavalta opettajaltamme ja toisiltamme, jotta pystyimme reagoimaan yllättäviin muutoksiin.

Kenties antoisin vaihe tutkimuksen teossa oli haastatteluaineiston läpikäyminen. Analysointi vei aikaa, vaikka aineistomme olikin verrattain pieni. Tutkimustulosten hahmottaminen antoi onnistumisen kokemuksia, kun kokonaisuudet muotoutuivat osa kerrallaan. Oli myös mielenkiintoista havaita, kuinka tuloksemme linkittyivät aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen.

Saamamme aineiston pienuus aiheutti pohdintaa pitkin tutkimusprosessia. Mitä olisimme voineet tehdä toisin aineiston keruun suhteen? Emme voineet kontaktoida mahdollisia haastateltavia suoraan, koska meillä ei luonnollisesti ollut heidän yhteystietojaan. Koimme, että suurin tapa tavoittaa kohderyhmä oli yhdistyksen työntekijän kautta. Aineistonkeruun loppuvaiheessa pohdimme kohderyhmän lähestymistä myös sosiaalisen median kautta. Tässä vaiheessa prosessi oli kuitenkin ajallisesti edennyt niin pitkälle, että ohjaavan opettajan kanssa keskusteltuaamme päädyimme jatkamaan olemassa olevalla aineistolla. Mieskaveritoiminta on verrattain uusi toimintamuoto lukuun ottamatta pääkaupunkiseutua, jossa toimintaa on järjestetty jo 1990-luvun alusta saakka. Näin ollen myös toiminnassa mukana olevien lasten ja perheiden määrä on vielä melko pieni. Oletettavasti myös tämä oli syy sille, miksi haastateltavien määrä jäi niin pieneksi.

Olimme valmistautuneet tekemään haastattelut kasvotusten ja tehneet puolistrukturoidun kysymysrungon näitä keskustelutilanteita ajatellen. Laajentaessamme haastatteluita sähköpostitse tehtäväksi aineiston vähyydestä johtuen pohdimme kysymysten soveltuvuutta kyseiseen aineistonkeruutapaan. Mikäli kyseessä olisi ollut ainoastaan sähköpostitse tai

kirjallisena tehtävä laadullinen tutkimus, olisi kysymysrunko ollut mahdollisesti toisenlainen ja tiiviimpi. Koemme, että haastattelurunko oli laaja sähköpostihaastattelua ajatellen. Emme lopulta saaneet kaikilta tutkimukseen sähköpostitse ilmoittautuneilta vastauksia, mikä voi ainakin osaltaan johtua kysymysten määrästä ja vastaamisen työläydestä. Päädyimme kuitenkin käyttämään samaa kysymysrunkoa kaikkien haastateltavien kohdalla, jotta keräämämme aineisto olisi yhdenmukainen.

Aikataulutus oli jokseenkin haasteellista läpi opinnäytetyöprosessin. Työskentely alkoi nopeasti ensimmäisten haastatteluiden muodossa, mutta lopulta aikataulu venyi odottaessamme lisää yhteydenottoja. Työskentelyn rytmittämiseen vaikuttivat myös opintoihin ja töihin liittyvät vastuut. Aikataulullisesti pääsimme kuitenkin lopulta tavoitteeseemme. Työnjako onnistui mielestämme hyvin. Tunnettiin toistemme tavan toimia, mikä helpotti eri vastuualueiden jakamista. Työskentely oli helppoa myös siksi, että pystyimme koko ajan luottamaan toisiimme ja olemaan varmoja, että kumpikin ottaa vastuun työn etenemisestä.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellinen tutkimus tulee olla suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tällöin se on eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa. Myös tutkimuksen tulokset ovat tällöin uskottavia. Tutkimuksen tekijä on itse ensisijaisesti vastuussa siitä, että tutkimus on tehty hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkimusetiikan näkökulmasta tarkasteltuna hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus kaikessa tutkimukseen liittyvässä toiminnassa. Tutkimusta tehtäessä ja sen tuloksia julkaistaessa toimitaan avoimesti ja vastuullisesti, kuten tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluu. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012–2014.) Samat periaatteet pätevät myös tekemäämme tutkimukseen.

Kaiken tutkimustoiminnan eettisyyteen kuuluu ihmisten kunnioittaminen. Se näkyy eri henkilöiden ja tahojen välisenä tasa-arvoisuutena sekä oikeudenmukaisuutena. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.) Olemme suhtautuneet tutkimukseemme osallistuviin henkilöihin ja työelämän yhteistyökumppaniimme kunnioittavasti. Haastateltaville on kerrottu mahdollisimman tarkasti, mikä on opinnäytetyömme tavoite sekä työskentelyn aikataulu. Läpi työskentelyn olemme noudattaneet yhdessä sovittuja aikatauluja ja muita

sopimuksia. Haastatteluista saamaamme aineistoa on käsitelty huolellisesti, luottamuksellisesti ja siten, että haastateltavien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa. Missään tutkimuksen vaiheessa aineisto ei ole ollut kenenkään ulkopuolisen luettavissa. Tutkimuksemme valmistuttua aineistot tullaan hävittämään asianmukaisesti. Koska aineistomme on pieni, meidän on ollut tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että vastaajat säilyvät tunnistamattomina. Emme ole tuoneet esille vastaajia koskevaa yksityiskohtaista tietoa, josta heidät olisi voinut tunnistaa. Emme myöskään erittele lopullisessa työssämme vastaajia paikkakunnittain.

Meillä ei ollut tutkimastamme aiheesta juurikaan ennakko-oletuksia. Lähdeaineistoon ja aikaisempiin tutkimuksiin tutustuminen on tietenkin luonut käsityksiä ja odotuksia siitä, mitä tutkimuksemme mahdollisesti toisi tullessaan. Olemme kuitenkin pyrkineet toimimaan avoimin mielin ja antaneet haastatteluista saamamme tiedon ohjata työskentelyämme. Haastatteluissa pyrimme olemaan johdattelematta tai olettamatta, ja annoimme jokaisen haastateltavan kertoa omat näkemyksensä ja kokemuksensa. Tämä tuntui haasteelliselta, sillä kyseessä on muuttuva vuorovaikutustilanne, johon jokainen mukanaolija tuo oman panoksensa. Haastatteluasetelma ja tutkimuksen tekijän rooli ovat olleet meille uusia asioita, joten niihin on jouduttu kiinnittämään paljon huomiota. Mielestämme olemme onnistuneet tässä hyvin. Olemme pyrkineet tuomaan työssämme mahdollisimman rehellisesti ja totuudenmukaisesti esille haastateltaviemme ajatuksia ja kokemuksia.

Kriittinen lähestymistapa on osa tutkivaa ammattikäytäntöä. On tärkeää kyetä arvioimaan eri näkökulmia ja kyseenalaistamaan saatua tietoa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 13.) Tutkimuksemme teon mittaan haasteeksemme muodostui keräämämme aineiston pienuus. Siitä johtuen tutkimustulostemme yleistettävyyttä tulee tarkastella kriittisesti. Koemme, että tekemämme haastattelut onnistuivat kuitenkin hyvin ja haastateltavien pieneen määrään nähden saimme mielestämme hyvän ja monipuolisen aineiston. Laajempi aineisto olisi mahdollisesti tuottanut erilaisia näkökulmia, ja vastaajien määrän kasvaessa tehdyt johtopäätökset olisivat olleet yleistettävämpiä. Saamamme tulokset eivät kuitenkaan ole ristiriidassa aikaisemmin tehtyjen tutkimusten kanssa, vaan tuloksista löytyy paljon yhtymäkohtia ja samankaltaisuutta. Tutkimustuloksiamme voidaan tältä osin pitää luotettavina. Aineiston pienuuden suhteen pohdimme, olisiko vastauksissa ilmennyt enemmän vaihtelua ja olisiko negatiivisia kokemuksia mahdollisesti tullut enemmän esille, mikäli aineisto olisi ollut laajempi. Mahdollista olisi myös ollut se, että haastattelut

olisivat tuottaneet samankaltaisia tuloksia. Herää myös kysymys, jättivätkö tutkimukseen vastaamatta ne, joiden kokemukset eivät ole olleet niin myönteisiä. Johtopäätöksissämme pyrimme ymmärtämään haastateltavia heidän omasta näkökulmastaan tarkasteltuna. Aineistomme pienuudesta johtuen vältämme liiallista yleistämistä ja liian vahvoja päätelmiä.

Teoriatietoa hakiessamme olemme käyttäneet luotettavia ja relevantteja lähteitä. Opintojen aikana olemme joutuneet hakemaan ja arvioimaan tietoa erilaisista lähteistä, ja tästä kokemuksesta on ollut hyötyä myös opinnäytetyöprosessin aikana. Koska tietoa on saatavilla lähes rajattomasti, tulee siihen suhtautua kriittisesti. Tutkimusta tehdessämme huomioimme aiemmat aiheesta tehdyt tutkimukset. Peilaamme oman tutkimuksemme tuloksia aiempiin tutkimuksiin sekä viittaamme niihin asianmukaisesti ja kunnioittavasti.

Muistiinpanojen käyttäminen aineiston keräämisessä nauhoittamisen sijaan luo omat haasteensa. On mahdollista ja todennäköistäkin, että kaikkea haastatteluiden antia emme saaneet talletettua muistiinpanoihimme. Esimerkiksi äänenpainot ja osin tarkat sanavalinnat jäävät helposti muistiinpanojen ulkopuolelle. Meillä ei ole ollut nauhoitettua aineistoa, josta olisimme voineet asioita tarkistaa. Näin ollen olemme olleet huolellisia siinä, että pysymme muistiinpanoissamme emmekä ala muistella haastattelutilanteita tai haastateltavien sanomisia.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut ymmärrystämme isättömien ja yksinhuoltajaperheiden tarpeista yhteiskunnassa ja lähiyhteisöissä. Se on myös antanut lisää valmiuksia lähestyä perheitä erilaisista näkökulmista. Opinnäytetyötä tehdessämme tietopohjamme tärkeiden ihmissuhteiden sekä yksinhuoltajuuden ja isättömyyden merkityksestä lapsen kehitykselle on vahvistunut. Kuten työstämmekin käy ilmi, perheiden moninaisuutta ei aina tunnisteta, ja tällöin perheiden erilaiset tarpeet voivat jäädä huomiotta. Ymmärrämme, että perheiden saamalla tuella on suuri merkitys lasten ja vanhempien hyvinvoinnin kannalta. Tukemalla perheitä voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja eriarvoistumista. On myös ensiarvoisen tärkeää, että perheet saavat apua oikea-aikaisesti.

Tukea tarvitsevien perheiden tavoittamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Mikäli kyseessä on paljon tukea tarvitseva perhe, palvelujärjestelmän sokkeloisuus ja sektoroituneisuus voivat olla ylitsepääsemättömiä. Palveluohjauksen toimivuus ja saatavuus korostuvat. Asiakaskunta on moninainen, perheet ovat erilaisia, perheiden lähipiirit ja tukiverkostot ovat erilaisia, jokaisen perheen elämäntilanne ja tarpeet ovat ainutlaatuisia. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina meidän on kyettävä huomioimaan jokainen perhe ja perheenjäsen yksilöinä sekä osattava nähdä, kuinka ja mitkä saatavilla olevat palvelut parhaiten perhettä auttavat. Uskomme, että tämän opinnäytetyön myötä osaamme perheiden kanssa työskennellessämme huomioida paremmin saatavilla olevia palveluja ja mahdollisuuksia sekä ohjata asiakkaitamme niiden piiriin.

Opinnäytetyöprosessimme myötä olemme saaneet arvokasta kokemusta laadullisen tutkimuksen tekemisestä. Tutkimus ei edennyt kokonaan odotustemme mukaan, mikä on mahdollistanut toisaalta hyvän oppimiskokemuksen. Tulevaisuudessa osaamme todennäköisesti ottaa paremmin huomioon tutkimuksen tekoon liittyviä mahdollisia haasteita esimerkiksi aineistonkeruuseen liittyen. Uskomme, että kokemuksesta kokonaisuudessaan on hyötyä myös työelämässä. Vaikuttavuuden arviointi on oleellinen osa sosiaalialan työtä, ja se on myös tutkimuksemme keskiössä. Vaikuttavuuden arvioinnin kautta voimme tulevaisuudessa tehdä omaa työtämme näkyväksi, ja se on usein tarpeellista myös toiminnan jatkuvuuden kautta. Asiakkaiden muuttuvat tarpeet edellyttävät tutkivaa ja kehittävää työtettä, mistä saimme myös opinnäytetyömme kautta kokemusta.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme joutuneet kiinnittämään huomiota omaan jaksamiseen. Olemme olleet rehellisiä omista voimavaroistamme ja kyenneet tukemaan toisiamme läpi prosessin. Oman jaksamisen tunnistaminen ja yhteistyötaidot ovat tärkeitä myös sosiaalialalla työskenneltäessä. Opinnäytetyöprosessi on pitkä sekä jaksamista ja kärsivällisyyttä vaativa prosessi. Näin pitkä yhtäjaksoinen parityöskentely on ollut antoisa ja opettavainen kokemus. Olemme matkan varrella käyneet lukuisia rakentavia ja kriittisiäkin keskusteluja, saaneet mahtavia oivalluksia ja mikä tärkeintä, jaksaneet joka tilanteessa kannustaa toisiamme.

8.4 Jatkotutkimusideat ja opinnäytetyön hyödyntäminen tulevaisuudessa

Mieskaveritoiminta on käynnistynyt Suomessa ensimmäisen kerran 25 vuotta sitten, joten toiminnassa mukana olleita lapsia on jo kasvanut aikuisiksi. Olisi mielenkiintoista haastatella heitä ja tutkia, kuinka mieskaveritoiminta on vaikuttanut heidän elämäänsä. Mieskaveritoiminnan merkityksiä kartoittaessa olisi kiinnostavaa tarkastella tilannetta myös suhteessa niihin yksinhuoltajaperheisiin, jotka eivät ole olleet toiminnassa mukana. Millä tavalla mieskaveritoiminnan hyödyt näkyvät niiden lasten elämässä, joilla on ollut mieskaveri verrattuna niihin, joilla mieskaveria ei ole ollut? Tällä hetkellä mieskaveritoiminnassa mukana olevien lasten haastattelu olisi myös tarkoituksenmukaista ja antaisi mahdollisesti uutta näkökulmaa toiminnan merkityksistä.

Koemme, että vertaistuki on merkityksellistä ajatellen sekä mieskaveritoiminnassa olevia perheitä että vapaaehtoistyötä tekeviä mieskavereita. Kokemusten jakaminen ja muiden samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien tapaaminen voi olla voimaannuttavaa. Opinnäytetyön toteuttaminen toiminnallisessa muodossa, esimerkiksi toimintakokonaisuuden suunnittelemisena ja toteuttamisena, voisi tuoda arvokasta sisältöä kaikille mieskaveritoiminnassa mukana oleville.

Toivomme, että opinnäytetyöstämme ja tekemästämme tutkimuksesta voivat hyötyä mieskaveritoimintaa järjestävät tahot sekä toiminnassa jo mukana olevat ja siihen hakeutumista harkitsevat henkilöt. Vaikka merkittäviä kehittämistarpeita ei ilmennytkään, antaa tutkimuksemme Kuopion Ensikotiyhdistys ry:lle kuvan mieskaveritoiminnan merkityksistä ja toteutumisesta. Toivomme, että yhdistys sekä muut toiminnan järjestäjät ja siihen vaikuttavat tahot voivat osaltaan hyödyntää tutkimustuloksiamme esimerkiksi toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta. Parhaimmillaan tutkimuksemme myös rohkaisee hakeutumaan mieskaveritoimintaan sekä edistää tietoutta ja myönteistä keskustelua aiheesta.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Amato, Paul R. & Sobolewski, Julie M. 2004. The Effects of Divorce on Fathers and Children: Nonresidential Fathers and Stepfathers. Teoksessa Michael E. Lamb (toim.) *The Role of the Father in Child Development*. 4. painos. New Jersey: Wiley, 341–367.
- Broberg, Anders; Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. *Kliininen lapsipsykologia*. Helsinki: Edita.
- Broberg, Mari & Tähtinen, Juhani 2009. Perheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50*. Helsinki: Väestöliitto, 154–169.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2. korjattu ja täydennetty painos*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 25–43.
- Haataja, Anita 2009a. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiilit eri aineistojen valossa. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50*. Helsinki: Väestöliitto, 46–62.
- Haataja, Anita 2009b. Yksinhuoltajaäitien sosioekonominen asema ja toimeentulo. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50*. Helsinki: Väestöliitto, 95–114.
- Hakovirta, Mia; Salin, Milla & Haataja, Anita 2016. Onnistuuko lasten kasvatus yksin? Suomalaisten mielipiteet yksinhuoltajuudesta. Teoksessa Anita Haataja, Ippo Airio, Miia Saarikallio-Torp ja Maria Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä*. Helsinki: Kela, 268–286.

- Heino, Tarja; Hyry, Sylvia; Ikäheimo, Salla; Kuronen, Mikko & Rajala, Rika 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa- hankkeen (2014–2016) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos: Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hughes, Daniel 2011. Kiintymyksen keskeinen vanhemmuus. 1. painos. Tampere: PT-Kustannus.
- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Huttunen, Jouko 2013. Isättömyys. Nettiluento. Viitattu 13.1.2017. <https://www.perheai-kaa.fi/nettiluennot/lapsi-toiveissa/luento:952/>
- Huttunen, Jouko 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Petteri Eerola ja Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 178–196.
- Hyppönen, Anu 2002. Halusin lapsen mutten miestä. Itsenäinen äitiys naisen valintana. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Progradu.
- Isyyslaki 2015. 11/13.1.2015. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 2.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011#L3P16>
- Juvakka, Essi 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa Jaana Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 21–28.
- Kaimola, Kari 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Jaana Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 11–19.
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2010. Tutkimus hoitotieteessä. 1.-2. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kolehmainen, Jani & Aalto, Ilana 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) Isä-kirja. Tampere: Vastapaino, 9–25.
- Kröger, Teppo 2009. Yksinhuoltajuus ja isyys: outo yhdistelmä? Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50. Helsinki: Väestöliitto, 170–185.
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

- Laakkonen, Kirsi 2010. ”Vanhemmuus on vastuuta koko lapsen elämästä.” Vanhempien käsityksiä vanhemmuudesta, perheestä ja kasvatuksesta nykypäivänä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983. 361/8.4.1983. Finlex - Valtion säädöstötietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 13.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1P2>
- Lamb, Michael E. & Tamis-Lemonda, Catherine S. 2004. The Role of the Father: An Introduction. Teoksessa Michael E. Lamb (toim.) The Role of the Father in Child Development. 4. painos. New Jersey: Wiley, 1–31.
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007. Finlex - Valtion säädöstötietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 24.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- McBride, Brent A. & Lutz, Mary M. 2004. Intervention: Changing the Nature and Extent of Father Involvement. Teoksessa Michael E. Lamb (toim.) The Role of the Father in Child Development. 4. painos. New Jersey: Wiley, 446–475.
- Nätkin, Ritva 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Pienperheyhdistys 2015. Vuosikertomus 2015. Viitattu 2.1.2017. https://issuu.com/pienperheyhdistys/docs/vuosikertomus_2015
- Pienperheyhdistys ry i.a.a. Lapselle mieskaveri. Viitattu 2.1.2017. <http://www.mieskaverit.fi/lapselle-mieskaveri/>
- Pienperheyhdistys ry i.a.b. Mieskaveriksi? Viitattu 2.1.2017. <http://www.mieskaverit.fi/mieskaveriksi/>
- Pienperheyhdistys ry i.a.c. Mieskaveritoiminta. Viitattu 2.1.2017. <http://www.mieskaverit.fi/>
- Piironen, Jenna 2011. Yksinhuoltajana alusta alkaen. Kokemuksia odotusajasta ja äitiydestä ilman isää. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.
- Puustinen, Alisa 2009. Sukupolvet verkoiksi ja välittävät sukupolvet- hankkeiden arviointitaportti. Tutkimuksia 4. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

- Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg ja Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 202–209.
- Rantalaiho, Minna 2009. Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja ja Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50. Helsinki: Väestöliitto, 19–45.
- Rautio, Henna 2014. “Hyvä vanhempi pitää huolen myös itsestään” Hyvä vanhemmuus lasten ja nuorten tulkitsemana. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Sosiaalityön progradu -tutkielma.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-36.
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2003. Leikkiä vakavilla asioilla. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2009. Isyys tai sen puute vaikuttaa vahvasti lapsen kehittymiseen. Teoksessa Ari Jousmäki ja Liisa Kosonen (toim.) Syytettynä isä. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Teos, 193–214.
- Sinkkonen, Jari 2011. Lapsen ja isän varhainen suhde. Teoksessa Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 115–146.
- Sinkkonen, Jari 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.
- Takkinen, Mira 2012. Äidin valinta – lapsi ilman isää. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Progradu.
- Tilastokeskus 2016. 1. Perheessä keskimäärin 2,8 henkilöä. Viitattu 24.1.2016. http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_001_fi.html
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta i.a. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 3.3.2017. <http://www.tenk.fi/fi/hk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- Uusitalo, Seija 2007. Isä kasvattajana – Nuorten miesten näkemyksiä isyydestä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Progradu.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 7.1.2017. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>

Väestöliitto 2007. Perhe kannattaa. Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma. Helsinki: Väestöliitto.

Väestöliitto i.a. Yksinhuoltajaperheet Suomessa. Viitattu 28.3.2017. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/yksinhuoltajaperheet_suomessa/

LIITTEET

Liite 1. Kirje äideille

Hyvä mieskaveritoiminnassa mukana olevan lapsen äiti!

Olemme kaksi toisen vuoden sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta Pieksämäeltä. Teemme opinnäytetyötä mieskaveritoiminnasta Kuopiossa yhteistyössä Kuopion ensikotiyhdistys ry:n kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, millainen merkitys mieskaveritoiminnalla on ollut lapsille ja perheille. Tavoitteenamme on tutkia toiminnan vaikutuksia ja kartoittaa perheiden kokemuksia sekä lisätä tietoisuutta mieskaveritoiminnasta. Mieskaveritoiminnan vaikutusten arviointi on avainasemassa myös toiminnan jatkumisen ja laajenemisen kannalta.

Mieskaveritoiminta on tällä alueella verrattain uutta ja kaikinensa vähän tutkittua varsinkin äitien näkökulmasta. Kuitenkin toiminnan vaikutuksia arvioitaessa olisi ensiarvoisen tärkeää saada kuuluviin äitien ja sitä kautta myös lasten ääni. Toteutamme tutkimuksen laadullisena tutkimuksena haastattelemalla äitejä. Haastattelut tehdään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Aineisto käsitellään siten, että yhdenkään vastaajan henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa. Haastattelut toteutetaan syys-marraskuun 2015 aikana ja tarkemmat haastatteluajankohdat ovat joustavasti sovittavissa kanssamme. Opinnäytetyön suunniteltu valmistuminen on viimeistään keväällä 2017, mutta osa tuloksista julkaistaan erillisinä jo aiemmin.

Olemme kiinnostuneita kuulemaan kuinka Te ja lapsesi olette kokeneet mieskaveritoiminnan ja onko toiminta vastannut odotuksianne. Toivomme, että lähdette mukaan mielenkiintoiseen projektiin. Halukkuutenne osallistua tutkimukseemme voitte ilmaista mieskaveritoiminnan ohjaaja Anni Tarkiaiselle tai suoraan meille. Mikäli haluatte lisätietoja, vastaamme mielellämme kysymyksiin.

Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kesken arvomme kaksi Finnkinon elokuvalippua.

Yhteistyöterveisin,

Kaisa Kolkka 050-xxx xxxx kaisa.kolkka2@student.diak.fi ja

Maija Kainulainen 044-xxx xxxx maija.kainulainen@student.diak.fi

Liite 2. Haastattelukysymykset

1. Äidin ja lapsen taustatiedot

- Äidin ikä ja ammatti
- Lapsen ikä ja sukupuoli
- Perhetilanne (Ketä perheeseen kuuluu?)
- Muu tukiverkosto (esim. isovanhemmat)
- Mistä saitte tiedon mieskaveritoiminnasta?
- Kuinka kauan olette olleet mukana toiminnassa?
- Mistä saakka tapaamiset ovat toteutuneet?

2. Mieskaverin ja lapsen tapaamiset

- Mistä syistä hakeuduitte mukaan toimintaan?
- Löytyikö "sopiva" mieskaveri helposti/heti?
- Kuinka usein tapaamisia on?
- Mitä tapaamiset ovat sisältäneet?
- Kuinka tapaamisten sopiminen on sujunut?
 - Aikataulut ja muut käytännöt
 - Oma aktiivisuus vs. mieskaverin aktiivisuus
- Miten lapsesi suhtautuu tapaamisiin?
 - Onko lapsi innostunut? Onko joskus tilanteita ettei huvita?
 - Mikä mieskaverin kanssa olemisessa on mieluista? Mistä lapsi ei pidä?
- Onko yhteydenpitoa muuten kuin tapaamisten tiimoilta? Jos on, niin millaista?
- Millaiset ovat odotuksesi tapaamisille?
 - Mitä odotat tapaamisissa tehtävän?
 - Kuinka usein toivot tapaamisia ja kuinka kauan toivot niiden kestävän?
- Mistä asioista mieskaverin kanssa on helppo sopia ja jutella? Missä asioissa on haasteita?
- Onko lapsella ja mieskaverilla ollut ristiriitatilanteita tapaamisissa tai muuten? Miten ne on ratkaistu?

3. Toiminnan vaikutukset

- Vastasiko ensitapaamisessa saamasi käsitys mieskaverin ”sopivuudesta” mieskaverin ja lapsen välisen suhteen muodostumista?

- Millä tavoin näet mieskaverin tapaamisten vaikuttaneen lapseen?
 - Millaisia odotuksesi olivat ja ovatko vaikutukset vastanneet niihin?
 - Kuvaile miten lapsi suhtautuu mieskaveriin.
 - Minkälaisena näet mieskaverin roolin ja merkityksen lapsesi elämässä?
 - Millä tavoin mieskaveritoiminta on vaikuttanut sinun ja lapsesi väliseen vuorovaikutukseen?
- Millä tavoin mieskaveritoiminta näkyy perheenne arjessa?
 - Puhuuko lapsesi mieskaverista tai tapaamisista? Jos puhuu, niin millaisia asioita?
- Millä tavoin toiminta on vaikuttanut sinuun/muuhun perheeseen?
- Millaisia lähitulevaisuuden vaikutuksia toivot toiminnalta? Tai kauaskantoisempia vaikutuksia?

4. Äidin ajatukset ja tunteet

- Millainen prosessi mieskaveritoimintaan lähteminen on sinulle ollut? Mikä auttoi eteenpäin? Mikä mietitytti?
- Kuvaile hakuprosessia. Miten se vaikutti sopivan mieskaverin löytymiseen?
- Millä tavalla kuvaisit suhdettasi mieskaveriin?
 - Millä tavalla kuvaisit luottamuksen rakentuneen mieskaveriin?
 - Mitkä tekijät auttavat luottamuksen rakentumisessa?
- Millaiseksi luonnehtisit vuorovaikutusta sinun ja mieskaverin välillä?
- Millaisia asioita mieskaveritoimintaan osallistuminen on tuonut arkeesi?
- Oletko kokenut saavasi yhdistykseltä riittävästi tukea ja apua?
 - Millaista tukea on ollut tarjolla?
 - Mitä tukea olisit toivonut saavasi tai toivot jatkossa saavasi?
- Mikäli aloitat parisuhteen, mitä toiveita sinulla on mieskaverin suhteen? Toivoisitko tapaamisten jatkuvan?

5. Toiminnasta yleisesti

- Millaisia tulevaisuuden toiveita sinulla on toiminnan jatkumisen suhteen?
- Mitä olisi voitu tehdä toisin? Vai olisiko?
- Olisitko valmis maksamaan mieskaveritoiminnasta?
 - Minkä verran olisit valmis maksamaan?
 - Kuinka iso merkitys sillä on, että toiminta on perheille maksutonta?

Viimeinen kysymys:

Millainen on mielestäsi miehen merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle?

Tai mitä sellaista mies voi tarjota, mitä äitinä ei itse voi?

Sana on vapaa. Haluatko sanoa jotain mieskaveritoiminnasta?